

Нове щомісячне опитування підприємств

Випуск 29. (09.2024)

Український бізнес під час війни

Виконавець проєкту:

Громадська організація «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Фінансова підтримка:

Проєкт реалізується за фінансової підтримки Європейського Союзу

Міжнародний фонд «Відродження»

Автори звіту:

Оксана Кузяків, виконавча директорка ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій», керівниця проєкту «Підтримка Громадської ініціативи «За чесну та прозору митницю»

Євген Ангел, старший науковий співробітник ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Анастасія Гулік, наукова співробітниця ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Дарія Шаповалова, наукова співробітниця ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Дослідження проведено за підтримки Європейського Союзу та Міжнародного фонду «Відродження» в рамках спільної ініціативи «Європейське відродження України». Матеріал представляє позицію авторів і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу чи Міжнародного фонду «Відродження».

ГО «ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ»,

01054 Київ, Україна, вул. Рейтарська 8/5-А,

тел.: +38(044) 278-63-42; +38 (044) 278-63-60; факс: +38(044) 278-63-36

institute@ier.kyiv.uawww.ier.com.ua[Facebook ІЕД](#)[Facebook За чесну та прозору митницю](#)[Телеграм-канал «Чесна митниця»](#)

ПРО НОВЕ ЩОМІСЯЧНЕ ОПИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ «УКРАЇНСЬКИЙ БІЗНЕС ПІД ЧАС ВІЙНИ»

Шановні пані та панове, представляємо вашій увазі **двадцять дев'ятий випуск** щомісячного опитування керівників підприємств «Український бізнес під час війни».

Потреба у вичерпній інформації про економічну ситуацію є важливою для економічної політики під час війни. Для швидкого збору інформації про поточний стан економіки та прогнозування економічних тенденцій на майбутнє ІЕД проводить щомісячне опитування підприємств із застосуванням підходу кон'юнктурних досліджень (або Business Tendency Survey). Методологію BTS використовують у світі для оцінки економічної ситуації з «базового рівня» — суджень та очікувань основних економічних агентів – керівників підприємств та підприємців. Результатом кон'юнктурних досліджень є коротка, "стисла" картина економіки або окремого сектору, економічні тенденції в коротко- та середньостроковій перспективі та майбутні «поворотні» точки циклу економічної активності.

Щомісячне опитування підприємств «Український бізнес під час війни» складається з двох частин: регулярної та спеціальної. Регулярно респонденти дають відповіді на питання про зміну основних показників діяльності та короткострокові прогнози щодо майбутніх змін цих же показників. Мова йде про динаміку випуску (виробництво), реалізації (продажі), експорту, заборгованостей, цін, нових замовлень, зайнятості тощо. Оцінки та очікування щодо змін ділового клімату та фінансово-економічної ситуації на підприємстві в перспективі на пів року також у фокусі нашої уваги. У цій частині опитування використано методологію кон'юнктурних опитувань, гармонізовану відповідно до вимог Joint Harmonised EU Programme of Business and Consumer Surveys (BTS). Там, де можливо, ми будемо порівнювати дані з даними щоквартального опитування підприємств «Ділова думка», які проводяться з 1998 року. Спеціальна частина щомісячного опитування підприємств присвячена впливу війни на виробничу діяльність підприємств та експорт, оцінкам державної політики з підтримки бізнесу. У випуску використано галузевий вимір в аналізі даних.

Щомісячні тенденції презентовано в таких звітах, як цей. Щоквартальні тенденції будуть оприлюднюватися й надалі у звітах «Ділова думка: промисловість», які випускає ІЕД із липня 2002 року.

Від серпня 2024 року публікація стала можливою завдяки підтримці Європейського Союзу та Міжнародного фонду «Відродження» в рамках спільної ініціативи «Європейське відродження України». Щомісячне опитування підприємств «Український бізнес під час війни» було започатковано ІЕД на початку 2022 року як реакцію на виклики для економічного врядування, породжені повномасштабною війною росії проти України. Реалізація цієї ініціативи стала можливою завдяки змінам у плані реалізації проекту «За чесну та прозору митницю», який фінансувався Європейським Союзом, співфінансувався МФ «Відродження» та благодійним фондом ATLAS Network (США), і відбувалась під егідою цього проекту з травня 2022 року по грудень 2023 року. Із січня до квітня 2024 року дослідження відбувалося в рамках проекту "Екстрена підтримка громадянського суспільства та ЗМІ у відповідь на війну в Україні", який реалізувався завдяки фінансовій підтримці Європейського Союзу.

Ми вдячні аналітичній системі YouControl (<https://youcontrol.com.ua/>) за можливість використання даних для формування панельної вибірки.

Зміст цієї публікації є виключно відповідальністю ГО "Інститут економічних досліджень та політичних консультацій" і не обов'язково відображає погляди Європейського Союзу чи Міжнародного фонду «Відродження».

ЗМІСТ

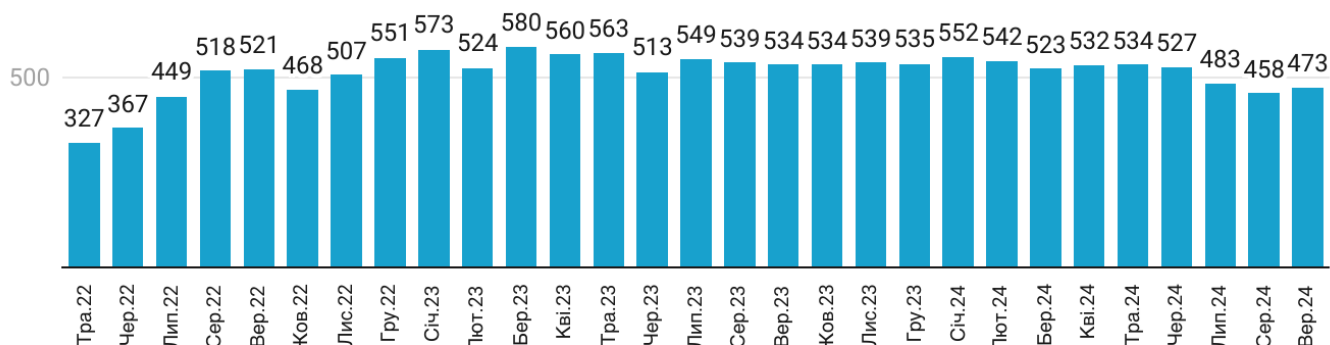
ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ ТА ВІДПОВІДІ, ЯКІ ДОПОМОЖУТЬ У ПРОЧИТАННІ ЦЬОГО ЗВІТУ	5
СТИСЛО ПРО ГОЛОВНЕ	7
ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА КОРОТКОСТРОКОВІ ОЧІКУВАННЯ.....	10
ІНДЕКС ВІДНОВЛЕННЯ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ.....	10
ПОКАЗНИКИ ТА ОЧІКУВАННЯ В ПЕРСПЕКТИВІ НА ПІВ РОКУ	10
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	10
ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ.....	11
ПЛАНИ ЩОДО РОЗШИРЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НА НАСТУПНІ ДВА РОКИ.....	12
НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ	12
Дворічні очікування	12
Піврічні очікування	13
Тримісячні очікування	14
ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА КОРОТКОСТРОКОВІ ОЧІКУВАННЯ.....	16
АГРЕГОВАНИЙ ПОКАЗНИК ПЕРСПЕКТИВ ПРОМИСЛОВОСТІ	16
ВИРОБНИЦТВО	16
Зміни щодо попереднього місяця.....	16
Очікування щодо змін виробництва	17
ПРОДАЖІ.....	17
Зміни щодо попереднього місяця.....	17
Очікувані зміни продажів.....	18
Зміни щодо попереднього місяця.....	18
Очікувані зміни експорту.....	19
ЗАПАСИ СИРОВИНИ	19
Зміни щодо попереднього місяця.....	19
Очікувані зміни запасів сировини	20
ЗАПАСИ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ	20
Зміни щодо попереднього місяця.....	20
Очікувані запаси готової продукції.....	21
НОВІ ЗАМОВЛЕННЯ.....	22
Зміни щодо попереднього місяця.....	22
Очікувані зміни нових замовлень	22
Забезпеченість замовленнями наперед.....	23
ЦІНИ НА СИРОВИНУ ТА МАТЕРІАЛИ	24
Зміни щодо попереднього місяця.....	24

Очікувані зміни цін на сировину та матеріали	24
ЦІНИ НА ГОТОВУ ПРОДУКЦІЮ (ВІДПУСКНІ ЦІНИ).....	25
Зміни щодо попереднього місяця.....	25
Очікувані зміни цін на готову продукцію.....	25
ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ.....	26
Зміни щодо попереднього місяця.....	26
Очікувані зміни дебіторської заборгованості.....	26
КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ.....	27
Зміни щодо попереднього місяця.....	27
Очікувані зміни кредиторської заборгованості.....	27
ПОДАТКОВА ЗАБОРГОВАНІСТЬ	28
Зміни щодо попереднього місяця.....	28
Очікувані зміни податкової заборгованості	28
КІЛЬКІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ	29
Зміни щодо попереднього місяця.....	29
Очікувані зміни кількості працівників	29
ПРАЦІВНИКИ У ВИМУШЕНИХ ВІДПУСКАХ	30
Зміни щодо попереднього місяця.....	30
Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках	30
ПОШУК КВАЛІФІКОВАНИХ ТА НЕКВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ	31
Проблеми з пошуком кваліфікованих працівників за розміром підприємства, регіоном та галуззю	31
Проблеми з пошуком некваліфікованих працівників за розміром підприємства, регіоном та галуззю.....	32
СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА ОПИТУВАННЯ	33
ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПІДПРИЄМСТВА.....	33
Проблеми ведення бізнесу під час війни	33
Вплив війни на завантаження виробничих потужностей/обсяги виробництва.....	35
ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЕКСПОРТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ	38
ВПЛИВ ВИМКНЕНЬ ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ.....	39
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА.....	41
Оцінка державної політики з підтримки бізнесу	41
Бачення ролі держави для ведення бізнесу.....	42
МЕТОДОЛОГІЯ ОПИТУВАННЯ.....	44
ВИБІРКА.....	44
Додаток 1. Вибрані результати опитування в цифрах	45

ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ ТА ВІДПОВІДІ, ЯКІ ДОПОМОЖУТЬ У ПРОЧИТАННІ ЦЬОГО ЗВІТУ

Кого ми опитуємо? У цьому опитуванні використано панельну вибірку, тобто ми опитуємо одні й ті ж суб'єкти підприємницької діяльності. Під час двадцять дев'ятої хвили опитування отримано відповіді від 473-х респондентів.

Рис. 1. Кількість опитаних підприємств

Created with Datawrapper

Серед опитаних переважно промислові підприємства (88%), розташовані у 21-му із 27-ми регіонів України, зокрема у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Хмельницькій, Черкаській, Чернівецькій, Чернігівській областях та в місті Києві. Серед опитаних представлено підприємства всіх розмірів за кількістю працівників.

Рис. 2. Кількість опитаних підприємств за розмірами

Created with Datawrapper

Як ми збираємо дані? Дані було зібрано за допомогою поєднання декількох методів збору даних: телефонне інтерв'ю представників бізнесу із внесенням відповідей до онлайн-форми інтерв'юерами та, у невеликій кількості випадків, самостійне заповнення онлайн-форми представниками підприємств, які під час попереднього телефонного контакту висловили бажання самостійно внести дані до онлайн-форми.

Як обраховуються наші показники? Усі показники обраховуються за єдиною методологією. Для показників економічних тенденцій та очікувань ми зараховуємо відповіді як +1, якщо підприємство відповідає, що показник збільшився, 0 — якщо він не змінився і -1 — якщо зменшився. Наприклад, якщо зі ста респондентів двадцять вказали на зростання виробництва, п'ятдесят респондентів звітували про його скорочення, і тридцять зазначили, що все залишилося без змін, то відповідне значення індексу буде -0,30. Додатне (від'ємне) значення індексу означає, що частка підприємств, у яких зросло виробництво, є більшою (меншою)

ніж кількість тих, у яких виробництво скоротилось. Кожний індекс більший за +0,05 або менший за -0,05 є статистично значущим і відрізняється від нуля з імовірністю помилки 5%.

Як «читати» наші показники? Наші показники називаються «індексами», що є синонімом термінів «балансовий індекс», «балансовий показник». Усі індекси є різницею між частками респондентів, що звітували про зменшення, та тими, що звітували про збільшення показника. Чим більше значення індексу, тим більші темпи зростання показника, чим менше значення індексу, тим більші темпи падіння показника. Для більшості показників більше значення індексу означає позитивну тенденцію, винятком є показники заборгованостей, кількості працівників у вимушених відпустках та труднощі з пошуком персоналу. Тут усе навпаки: чим більше індекс, тим більші темпи зростання заборгованостей, збільшення кількості людей у вимушених відпустках чи труднощів (це погано), а чим менше індекс, тим більші темпи скорочення заборгованостей, зменшення кількості людей у вимушених відпустках чи труднощів (це добре).

Коли проводилось опитування? Польовий етап двадцять дев'ятої хвили тривав із 16 вересня до 30 вересня 2024 року. Керівники підприємств порівнювали результати роботи у вересні 2024 року із серпнем 2024 року, оцінювали стан того чи іншого показника на момент проведення опитування (вересень 2024 року) та давали прогнози на наступні два – три чи шість місяців, залежно від питання. В окремих питаннях, де це було зазначено, результати роботи порівнювали з довоєнним часом (період до 24 лютого 2022 року) або з аналогічним періодом попереднього року. Опитувані давали прогнози на наступні три місяці роботи.

СТИСЛО ПРО ГОЛОВНЕ

У вересні 2024 року темпи відновлення порівняно з минулим роком покращилися, а показники компаній продемонстрували приріст в порівнянні з попереднім місяцем. Очікування в короткостроковій та середньостроковій перспективі залишаються оптимістичними, хоча й не змінюються, тоді як плани на два роки трохи покращилися. Виробничі показники порівняно з попереднім місяцем покращились. Проте рівень невизначеності у дворічній перспективі також дещо зріс. Брак працівників став ключовою перешкодою для ведення бізнесу, підприємства відчувають труднощі в пошуку кваліфікованих працівників. У серпні 2024 року через перебої з електроенергією бізнес втратив 10% загального робочого часу.

ЗАГАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ ДІЛОВОГО КЛІМАТУ ТА КОН'ЮНКТУРИ

- ІНДЕКС ВІДНОВЛЕННЯ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ у вересні 2024 року покращився, збільшившись із 0,08 до 0,12.
- ІНДЕКС ПОТОЧНОЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ у вересні порівняно із серпнем суттєво не змінився, показник становить 0,10 (був 0,09).
- Очікування підприємств щодо змін фінансово-економічної ситуації в піврічній перспективі залишаються позитивними та суттєво не змінюються, ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ становить 0,31 (був 0,30).
- Значення ІНДЕКСУ ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА у вересні незначним чином зросло, із 0,04 до 0,07.
- Очікування щодо змін загальноекономічного середовища через пів року два місяці поспіль поступово покращуються, ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА збільшився з 0,26 до 0,29.
- Дворічні очікування щодо перспектив розширення ділової активності несуттєво, проте покращились ІНДЕКС ОЧІКУВАНОЇ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ у вересні становить 0,15 (був 0,13 у серпні та липні).
- Рівень невизначеності у дворічній перспективі істотно зріс після відносної стабільності чотири місяці поспіль. Невизначеність у піврічній перспективі зросла для загальноекономічного середовища в країні, але суттєво не змінилась для фінансово-економічної ситуації на підприємстві. Невизначеність у короткостроковій перспективі зменшилась для більшості виробничих показників.

ВИРОБНИЦТВО

- У вересні 2024 перервалася тенденція до поступового сповільнення темпів зростання виробництва: ІНДЕКС ЗМІН У ВИРОБНИЦТВІ збільшився з 0,12 до 0,18 через зменшення частки тих, хто скорочував обсяги виробництва.
- В очікуваннях на наступні три місяці спостерігається тенденція до збереження оптимізму. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ОБСЯГІВ ВИРОБНИЦТВА суттєво не змінюється, а показник становить 0,38 (був 0,39).
- Значення АГРЕГОВАНОГО ПОКАЗНИКА ПЕРСПЕКТИВ ПРОМИСЛОВОСТІ не змінюється вже три місяці поспіль. У вересні, як і в липні та серпні, значення становить 0,11.

ПОПИТ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ

- Темпи зростання продажів та нових замовлень також перервали тенденцію до скорочення. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ПРОДАЖІВ збільшилось із 0,12 до 0,17, а значення ІНДЕКСУ ЗМІН НОВИХ ЗАМОВЛЕНЬ збільшилось із 0,05 до 0,12.
- Очікування підприємств щодо зростання попиту та нових замовлень залишаються без суттєвих змін. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ПРОДАЖІВ становить 0,38 (було 0,39), значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН НОВИХ ЗАМОВЛЕНЬ становить 0,33 (було 0,34).

ЦІНИ

- ІНДЕКС ЗМІН ЦІН НА СИРОВИНУ ТА МАТЕРІАЛИ зменшився з 0,29 до 0,26. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЦІН НА СИРОВИНУ ТА МАТЕРІАЛИ суттєво збільшився, із 0,34 до 0,44.
- ІНДЕКС ЗМІН ЦІН НА ГОТОВУ ПРОДУКЦІЮ несуттєво зменшився, із 0,24 до 0,22. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЦІН НА ГОТОВУ ПРОДУКЦІЮ істотно зріс, із 0,32 до 0,42.

ЗАБОРГОВАНІСТІ

- У вересні порівняно із серпнем показники щодо накопичення заборгованостей зросли. Показник дебіторської заборгованості збільшився з -0,10 до -0,05, показник кредиторської заборгованості

продовжує тенденцію до поступового зростання, збільшившись незначним чином із -0,10 до -0,07. Показник податкової заборгованості також збільшився, із -0,19 до -0,12.

- У тримісячній перспективі очікується подальше незначне збільшення накопичень за двома видами заборгованостей. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ зменшився з -0,08 до -0,13. Показник очікувань для кредиторської заборгованості незначним чином, проте збільшився з -0,16 до -0,14. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ПОДАТКОВОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ також несуттєво збільшився, із -0,17 до -0,14.

ЗАЙНЯТИСТЬ

- Підприємства дещо скорочували кількість працівників. ІНДЕКС ЗМІН ЗАЙНЯТОСТІ зменшився з -0,02 до -0,05.
- ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАЙНЯТОСТІ також зменшився після істотного зростання минулого місяця, показник становить 0,03 (був 0,07).
- ІНДЕКС ЗМІН КІЛЬКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ У ВИМУШЕНИХ ВІДПУСКАХ не змінився, у вересні, як і в серпні, становить 0,01. Водночас керівники підприємств очікують на значне зростання кількості таких працівників: ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН збільшився з 0,01 до 0,11.
- У вересні труднощі в пошуку кваліфікованих працівників знову зросли. ІНДЕКС ТРУДНОЩІВ У ПОШУКУ КВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ збільшився з 0,49 до 0,56. ІНДЕКС ТРУДНОЩІВ У ПОШУКУ НЕКВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ суттєво не змінився, показник становить 0,35 (був 0,33).

ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ ЗАМОВЛЕННЯМИ

- У вересні 2024 року портфель замовлень серед опитаних підприємств істотно зріс порівняно з попереднім роком: середній термін нових замовлень склав 8 місяців: це найбільше значення за попередній рік, воно значно більше, ніж було в серпні, коли цей термін складав 7 місяців.
- Частка підприємств із замовленнями на рік та більше наперед зросла до 22%. Водночас частка підприємств, які мають замовлення не більше ніж на 2 місяці, склала 48%.

ПЕРЕШКОДИ ДЛЯ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

- На 1-ше місце в рейтингу перешкод уперше за три місяці вийшов брак робочої сили внаслідок призову або виїзду співробітників – 61%.
- Небезпека для роботи, викликана повномасштабним російським вторгненням, зі зростанням значення (із 46% до 56%) піднялась із 3-го на 2-ге місце.
- Зростання цін на сировину та матеріали, а також перебої з електро-, водо- та тепlopостачанням зайняли 3-тє та 4-тє місця – по 45%.

ЗАВАНТАЖЕНІСТЬ ВИРОБНИЧИХ ПОТУЖНОСТЕЙ У ПЕРІОД ВІЙНИ

- У вересні 2024 року лише 10% підприємств повідомили, що працюють на повну потужність (100% і більше). Це найнижчий показник за всі хвили опитування за останній рік, що може бути результатом сповільнення виробництва влітку через вимкнення електропостачання (був 11% у липні та 10% у серпні).
- У вересні приблизно третина (34%) підприємств працювала менше ніж на половину потужності або не працювали порівняно з довоєнним часом. Вищі показники були лише на початку повномасштабного вторгнення.
- У вересні 2024 року сповільнилося скорочення завантаження виробничих потужностей сектору МСП. Серед мікропідприємств частка підприємств, які працювали на майже повну та повну потужність, становила 23%, серед малих підприємств – 33%, а середніх – 51%.
- Продовжила зменшуватися частка великих підприємств, які мають високий рівень завантаження виробничих потужностей – із 56% у липні до 51% в серпні та 48% у вересні.
- Харчова галузь, яка залишається лідером із відновлення переробної промисловості, у вересні дещо відновила завантаження виробничих потужностей. Зокрема, 60% підприємств харчової галузі працювали майже на повну та повну потужність (55% у липні та 54% у серпні).

- Найнижчий рівень завантаження виробничих потужностей у деревообробній промисловості (лише 18% у вересні працювали на високому рівні завантаження) і металургії та металообробці (21%).

ВПЛИВ ВИМКНЕНЬ ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ

- Дві третини (66%) підприємств тимчасово призупиняли роботу через вимкнення електроенергії в серпні 2024 року.
- 40% підприємств припиняли діяльність лише на 1 - 10% робочого часу, а 23% зупинилися на 11 - 25% робочого часу.
- У серпні 2024 року через вимкнення електроенергії підприємства втратили 10% загального робочого часу.
- Більше втрат зазнали мікро- та малі підприємства (у середньому 15% та 10% робочого часу).
- Серед галузей найбільші втрати часу має хімічна промисловість (14% робочого часу) та деревообробна галузь (13%).

ПІДПРИЄМСТВА-ЕКСПОРТЕРИ

- У вересні 2024 року 63% опитаних повідомили про експорт до війни, продовження експорту під час війни або ж започаткування експорту під час війни вперше.
- Більшості бізнесу вдалося налагодити експорт в умовах війни. У вересні 2024 року 80% опитаних вказали, що підприємства експортували до війни, а також продовжували експортувати впродовж останніх 12-ти місяців. Однак частка активних експортерів дещо знизилася порівняно з попередніми місяцями (було в середньому 82% – 84% за останній рік).
- Частина бізнесу не може побороти нові виклики для експортної діяльності. Станом на вересень 2024 року 19% підприємств експортували до початку війни, але не змогли відновити експорту впродовж останніх 12-ти місяців. Подібні результати впродовж останнього року підтверджують стагнацію відновлення експортної діяльності.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА

- Частка позитивних оцінок політики уряду щодо підтримки бізнесу майже не змінилась та становить 5% (була 4% у серпні).
- Частка нейтральних оцінок державної політики зросла з 58% у серпні до 61% у вересні, тоді як частка негативних оцінок знову зменшилась із 31% до 24%.
- Говорячи про роль держави (уряду) в Україні для ведення бізнесу, 40% називають її «регулятором», 23% – «перешкодою», а 10% – «партнером». «Ворогом» та «другом» її назвали 5% та 0% опитаних відповідно.
- 21% опитаних не змогли визначити роль держави в Україні для ведення бізнесу.

ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА КОРОТКОСТРОКОВІ ОЧІКУВАННЯ

ІНДЕКС ВІДНОВЛЕННЯ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ

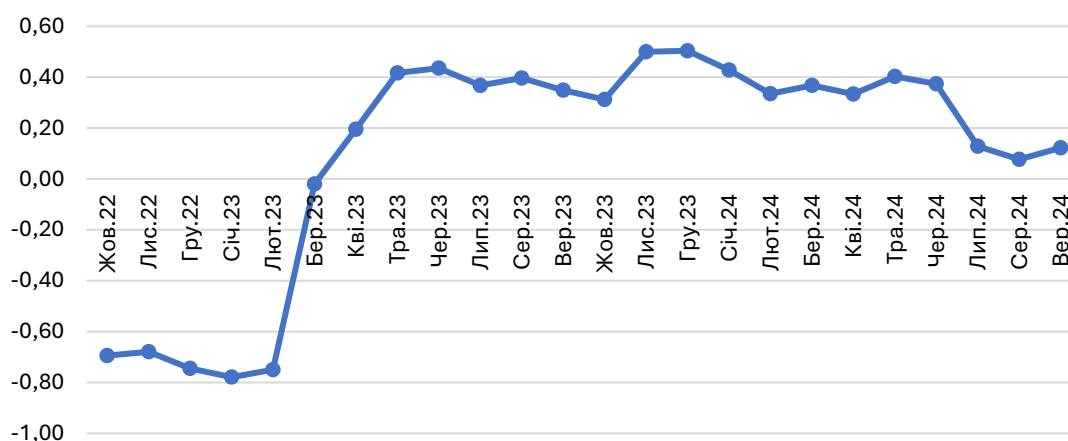
Відновлення ділової активності прискорилось. Значення ІНДЕКСУ відновлення ділової активності (з року в рік) збільшилось із 0,08 до 0,12. Зменшилась частка опитаних, які вказали на погіршення ситуації, (із 20,6% до 17,9%), водночас частка тих, у кого ситуація стала кращою, ніж була рік тому, дещо зросла, із 28,3% до 30,1%. Частка тих, хто вважає, що в порівнянні з минулим роком нічого не змінилось, залишилась без істотних змін та становить 52% (була 51,1%).

Розмір. Відновлення ділової активності суттєво залежить від розміру підприємства. Найкраще себе почувають великі підприємства, показник яких становить 0,43. Показник середніх підприємств є суттєво нижчим, проте все ще має додатне значення 0,17, а показник малих підприємств становить 0,01. Найнижче та від'ємне значення показника мають мікропідприємства (-0,20).

Регіон. У регіональному розподілі найвищий показник мають Вінницька (0,72) та Черкаська (0,64) області. Найнижчими є показники Сумської (-0,78) та Волинської (-0,45) областей.

Галузь. У галузевому розрізі найвище значення індексу зафіксовано для машинобудування (0,19) та харчової (0,15) промисловості. Найнижчий показник має хімічна (0,05) промисловість.

Рис. 3. Індекс Відновлення Ділової Активності

ПОКАЗНИКИ ТА ОЧІКУВАННЯ В ПЕРСПЕКТИВІ НА ПІВ РОКУ

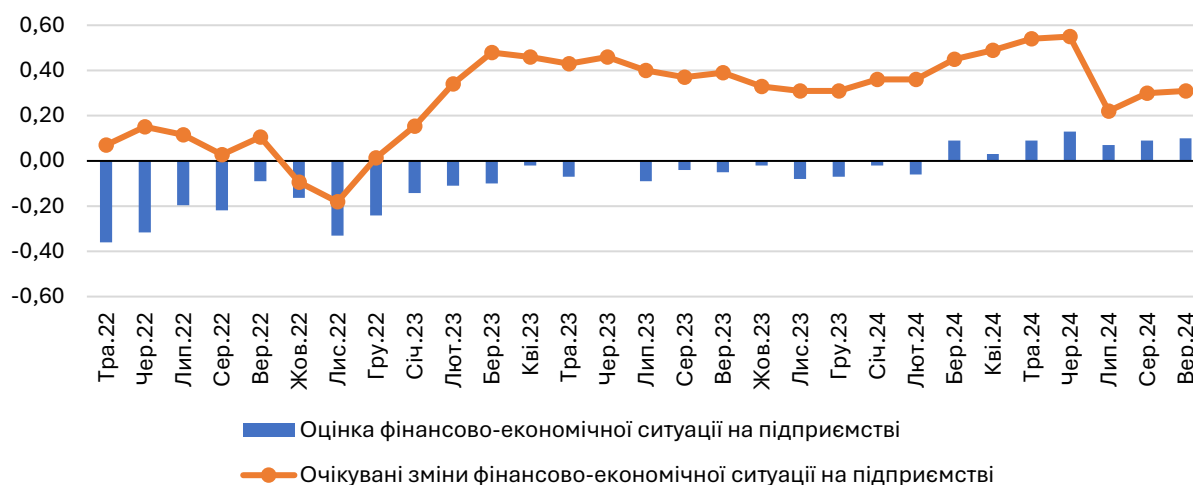
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Оцінки фінансово-економічної ситуації за пів року суттєво не змінились. ІНДЕКС ПОТОЧНОЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ становить 0,10 (був 0,09). Частка тих, хто оцінює фінансово-економічну ситуацію на підприємстві як добру, не змінилась та, як і минулого місяця, становить 19,1%. Водночас, частка опитаних, що дають негативні оцінки, дещо зменшилась, із 16,1% до 13,9%. Частка тих, хто вважає фінансово-економічну ситуацію на підприємстві задовільною, збільшилась із 64,8% до 67%.

Очікування на перспективу протягом шести місяців залишились оптимістичними та суттєво не змінились. Значення ІНДЕКСУ очікуваних змін фінансово-економічної ситуації становить 0,31 (було 0,30). У відсотковому розподілі дещо зменшилась частка «оптимістів» (із 37,2% до 35,9%), водночас, частка тих, хто очікує погіршення, суттєво не змінюється вже три місяці поспіль та становить 9,9% (була 9,7%). Частка тих, хто не очікує жодних змін, суттєво не змінилась та становить 54,1% (була 53,0%).

Частка тих, хто не зміг дати прогноз на наступні пів року, суттєво не змінилась та становить 20,5% (була 20,3%).

Рис. 4. Фінансово-економічна ситуація на підприємстві, індекси

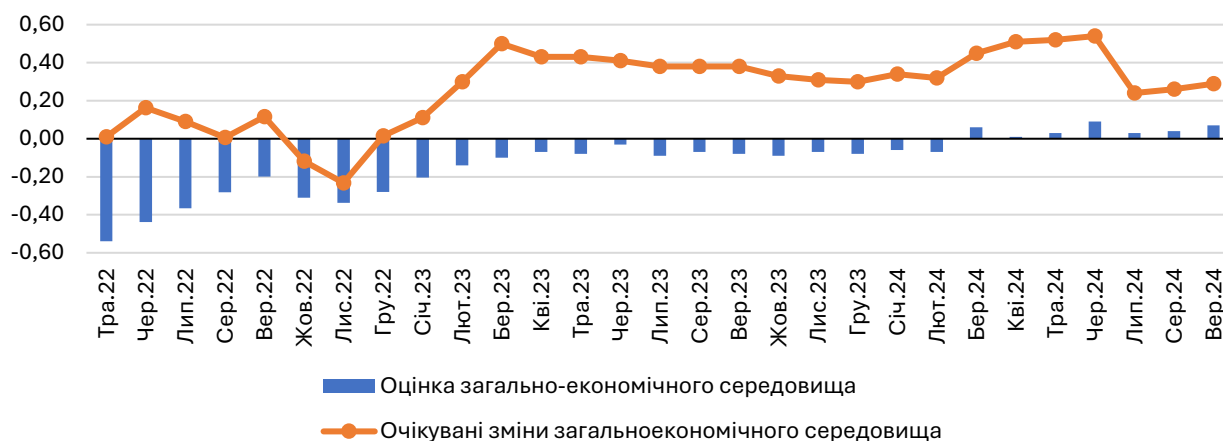
ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Оцінки загальноекономічного середовища дещо покращились. Значення відповідного ІНДЕКСУ у вересні дещо зросло, із 0,04 до 0,07. У відсотковому розподілі зменшилась частка тих, хто оцінює загальноекономічне середовище як погане (із 23,6% до 18,8%) Водночас, частка тих, хто дає позитивні оцінки суттєво не змінилась та становить 20,8% (була 21,1%). Частка тих, хто вважає загальноекономічне середовище задовільним, збільшилась із 55,4% до 60,4%.

Прогнози підприємств щодо змін загальноекономічного середовища на майбутні шість місяців два місяці поспіль поступово покращуються: значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА збільшилось із 0,26 до 0,29. У відсотковому розподілі значних змін не відбулось: частка «оптимістів» щодо змін загальноекономічного середовища суттєво не змінилась (35,4% у серпні та 36,1% у вересні), як і частка «песимістів» (13,3% у серпні та 13,1% у вересні). Частка тих, хто вважає, що протягом майбутніх пів року загальноекономічне середовище не зміниться, також залишилась без істотних змін та становить 50,7% (була 51,3%).

Частка тих, хто не зміг дати прогнозів щодо стану загальноекономічного середовища, значно зросла, із 21,2% до 25,6%.

Рис. 5. Загальноекономічне середовище, індекси

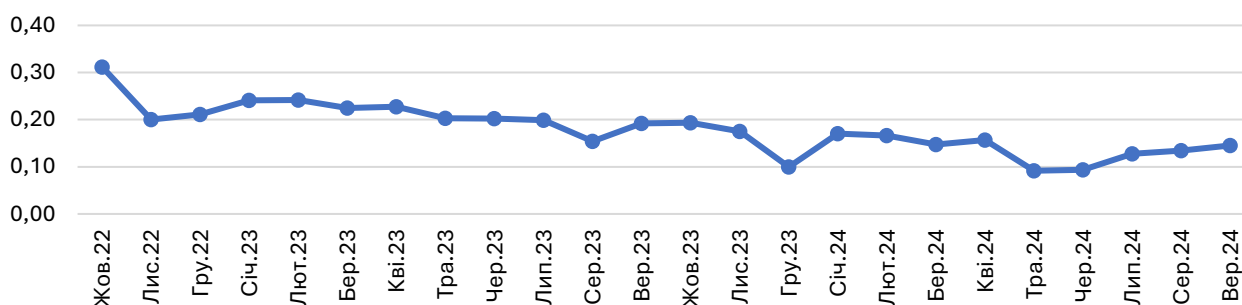

ПЛАНИ ЩОДО РОЗШИРЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НА НАСТУПНІ ДВА РОКИ

Очікування щодо ділової активності незначним чином покращились. Індекс очікуваних змін ділової активності становить 0,15 (два місяці поспіль значення було 0,13). У відсотковому розподілі несуттєво зросла частка тих, хто планує розширення діяльності (із 18,1% до 19,1%), а частка тих, хто планує скорочувати діяльність, суттєво не змінилась та становить 4,6% (була 4,7%). Частка тих, хто планує залишитись на поточному рівні, незначним чином зменшилась із 77,2% до 76,3%.

Відсоток тих, хто не зміг дати прогноз на таку далеку перспективу, значно збільшився, із 32,5% до 39,7%

Рис. 6. Очікування щодо ділової активності на 2 роки, індекс

Розмір. Серед підприємств усіх розмірів найбільш оптимістичні плани на майбутнє мають мікропідприємства, показник яких становить 0,21. Показник середніх підприємств становить 0,15. Показник малих та великих підприємств є дещо нижчим, однаковим та становить 0,13.

Регіон. Зареєстровані суттєві регіональні відмінності. Найвищі показники очікувань мають підприємства Черкаської (0,67), а також Вінницької та Харківської (по 0,50 для кожної) областей. Найнижче та від'ємне значення показника мають Сумська (-0,21) та Житомирська (-0,06) області.

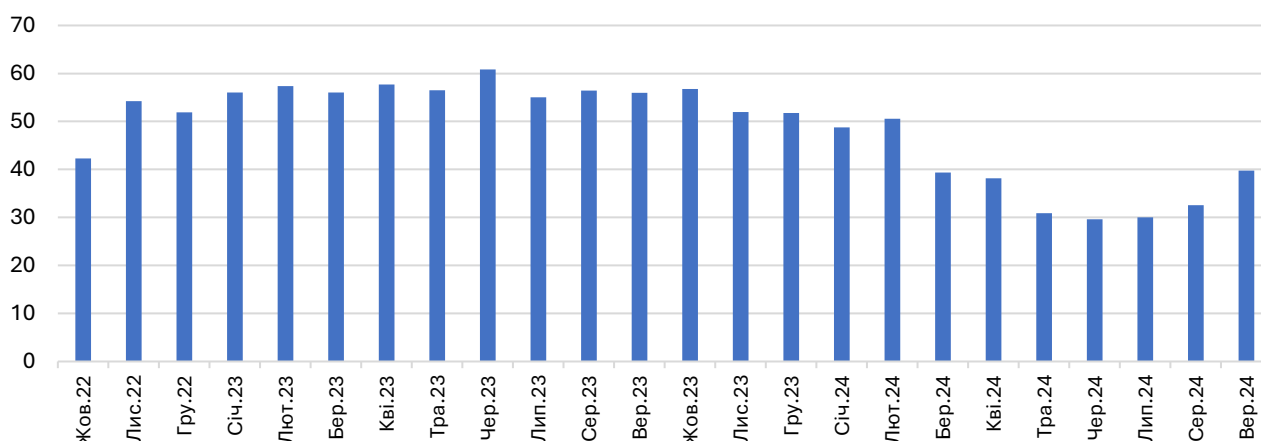
Галузь. Очікування залежать від галузі промисловості. Легка (0,30) та хімічна (0,20) промисловості мають найвище значення. Показник виробництва будівельних матеріалів має найнижче значення, яке дорівнює нулю.

НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ

Дворічні очікування

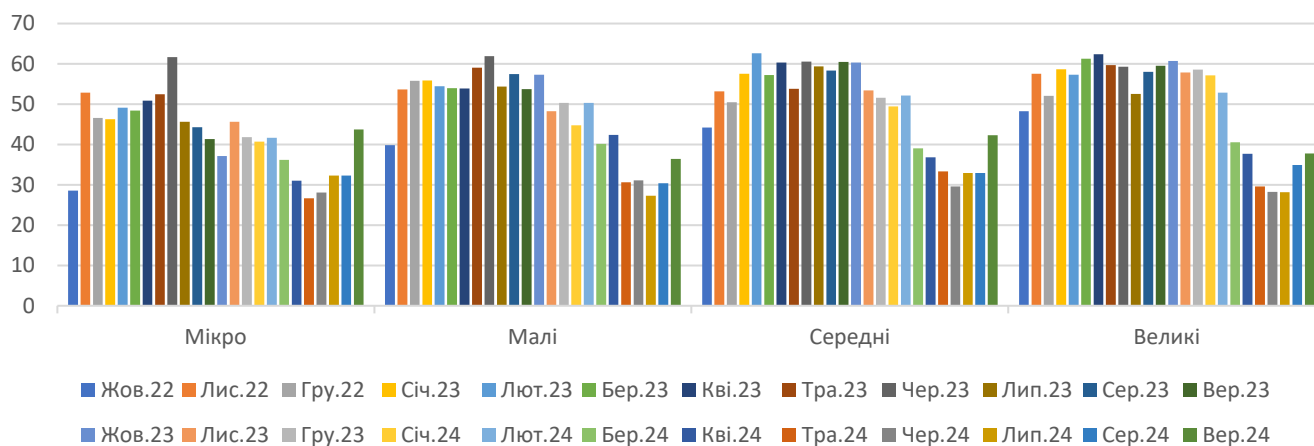
Рівень невизначеності щодо планів підприємств на наступні два роки суттєво зріс після чотиримісячної відносної стабільності. Відповіді щодо перспектив на майбутні два роки у вересні не змогли дати 39,7% опитаних (було 32,5% у серпні).

Рис. 7. Рівень невизначеності щодо діяльності підприємства у дворічній перспективі, % опитаних

Рівень невизначеності щодо планів на дворічну перспективу залежить від розміру підприємства. У вересні показник є найвищим для мікропідприємств (значення зросло із 32% до 44%), а також для середніх підприємств (значення зросло із 33% до 42%). Найменше показник невизначеності зріс для великих підприємств (із 35% до 38%). Найнижчим рівень невизначеності у дворічній перспективі є для малих підприємств, хоча їхній показник також зріс із 30% до 36%.

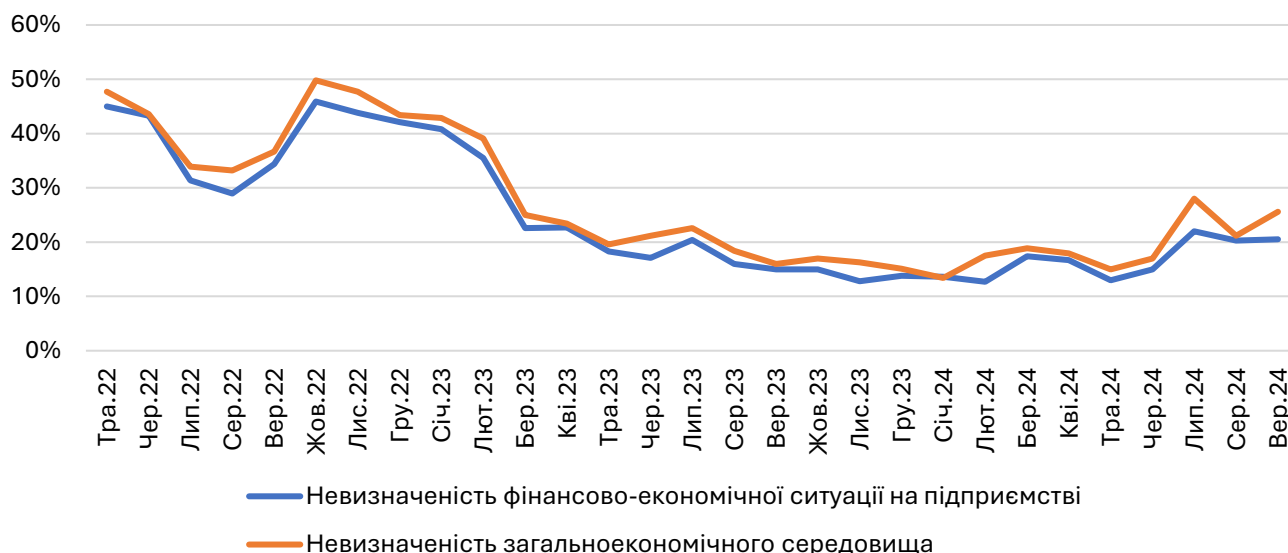
Рис. 8. Частка опитаних, що не змогли дати відповідь на питання про зміну на наступні два роки, за розміром підприємства

Піврічні очікування

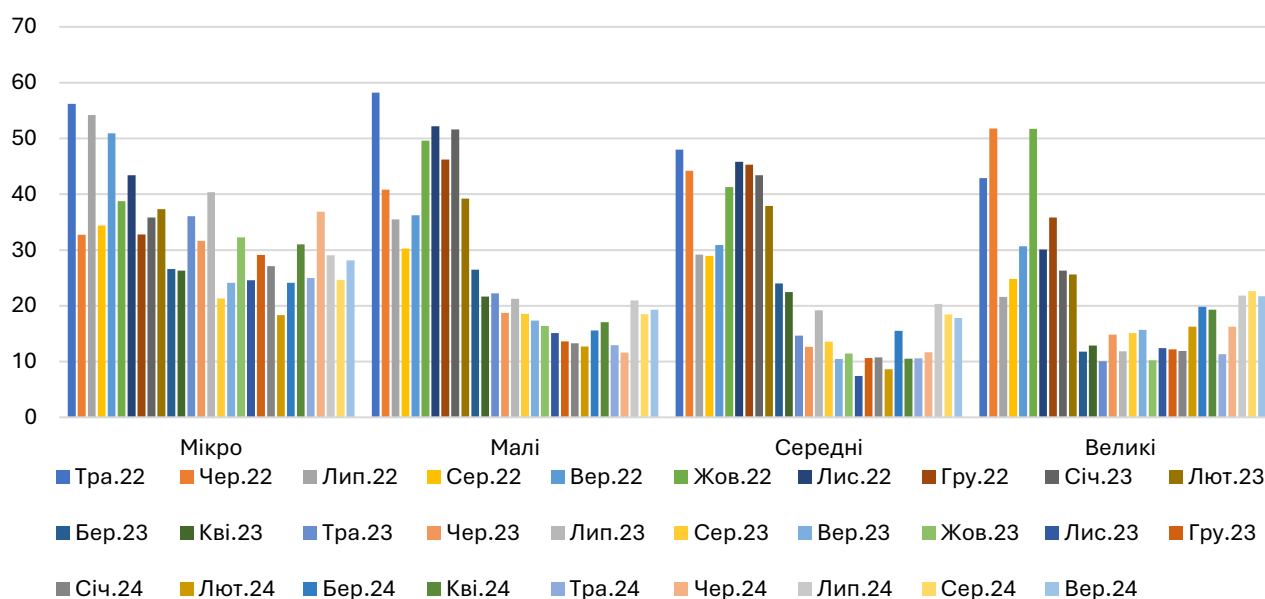
Рівень невизначеності в прогнозах піврічної перспективи не змінився для фінансово-економічної ситуації на підприємстві та зріс для загальноекономічного середовища по країні. Невизначеність для фінансово-економічної ситуації суттєво не змінилась: показник становить 20,5% (був 20,3%). А частка опитаних, що не змогли дати прогноз щодо змін загальноекономічного середовища, суттєво збільшилась, із 21,2% до 25,6%.

Рис. 9. Рівень невизначеності фінансово-економічної ситуації та загальноекономічного середовища, %

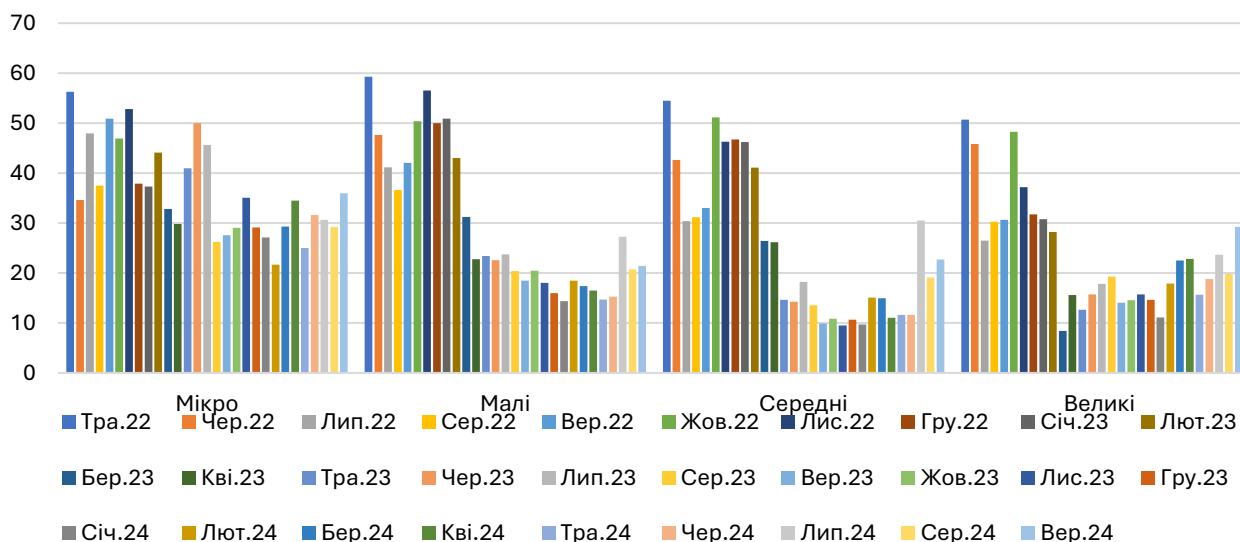
Рівень невизначеності щодо фінансово-економічної ситуації на підприємстві та її динаміка залежать від розміру підприємств. Зі зростанням значення з 25% до 28% показник невизначеності є найвищим для мікропідприємств. Показник для малих підприємств не змінився та, як і минулого місяця, становить 19%, так само як не змінилось і значення для середніх підприємств, яке становить 18%, як і в серпні. Показник великих підприємств суттєво не змінюється вже три місяці поспіль та становить 22% (був 23% в серпні та 22% в липні).

Рис. 10. Частка опитаних, що не змогли дати відповідь на питання про зміну фінансово-економічного середовища в перспективі на пів року

Невизначеність щодо загальноекономічного середовища, як і у випадку з фінансово-економічною ситуацією, залежить від розміру підприємства. Найвищим показник невизначеності є для мікропідприємств, значення яких зросло з 29% до 36%. Також значення суттєво зросло для великих підприємств, із 20% до 29%. Показник невизначеності для середніх підприємств зріс менш суттєво, із 19% до 23%. Найнижчим значення є для малих підприємств, для яких цей показник не змінився та, як і минулого місяця, становить 21%.

Рис. 11. Частка опитаних, що не змогли дати відповідь на питання про зміну загальноекономічного середовища в перспективі на пів року

Тримісячні очікування

У вересні 2024 року показник невизначеності в короткостроковій перспективі зменшився для більшості виробничих показників. Суттєво зросла невизначеність для всіх заборгованостей, а також незначним чином для кількості працівників. Найвищим рівень невизначеності є для кредиторської заборгованості (значення зросло з 20,3% до 25,8%), Показник невизначеності в короткостроковій перспективі є однаковим для дебіторської та податкової заборгованості та становить 24,5% (було 20,3% та 17,7% відповідно). Найбільше

зменшилась невизначеність для цін на сировину та матеріали (із 13,8% до 8,7%). Показник невизначеності суттєво не змінився для експорту та становить 11,6% (був 11,8%). Найнижчим та однаковим показник невизначеності в короткостроковій перспективі є для продажів та виробництва, він становить 3,8% (було 5,2% для обох пунктів у серпні).

Рис. 12. Частка підприємств, які не змогли зробити прогноз про зміну показника в перспективі 3-х місяців, % опитаних

Created with Datawrapper

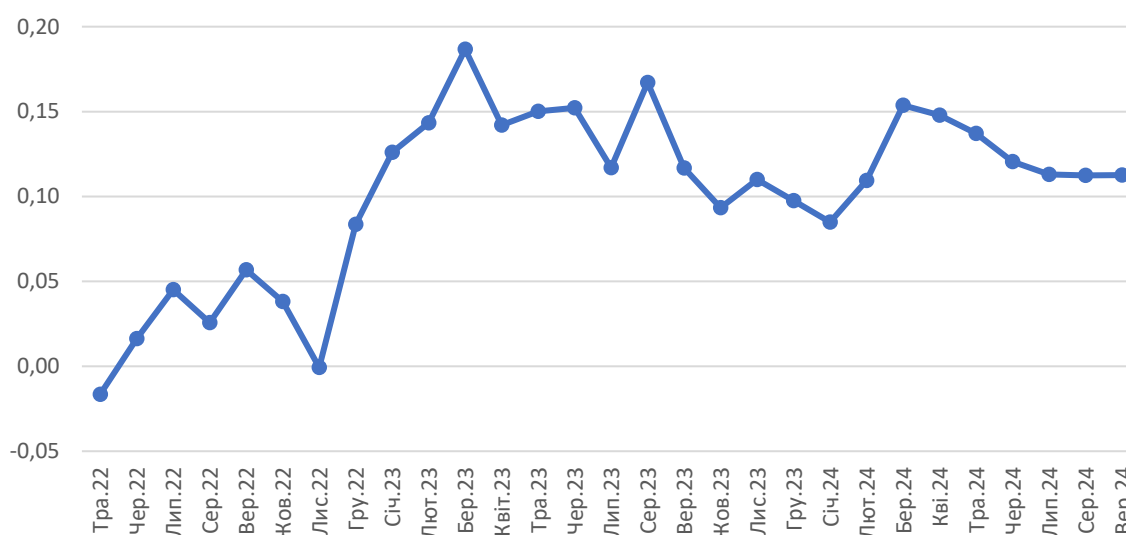
ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА КОРОТКОСТРОКОВІ ОЧІКУВАННЯ

АГРЕГОВАНИЙ ПОКАЗНИК ПЕРСПЕКТИВ ПРОМИСЛОВОСТІ

Значення агрегованого показника перспектив промисловості (АППП) не змінюється три місяці поспіль та становить 0,11, як і в липні та в серпні.

Це відбувається через відсутність значних змін у значенні складових показника: (1) *виробничі очікування* на наступні 3 - 4 місяці суттєво не змінилися, показник становить 0,38 (був 0,39). (2) *Оцінки портфелю нових замовлень* не змінилися та, як і минулого місяця, показник становить -0,05, а (3) *оцінки запасів готової продукції* лише незначним чином зменшилися, змінивши знак на від'ємний, показник становить -0,01 (три місяці поспіль значення було 0,01).

Рис. 13. Агрегований показник перспектив промисловості

ВИРОБНИЦТВО

Зміни щодо попереднього місяця

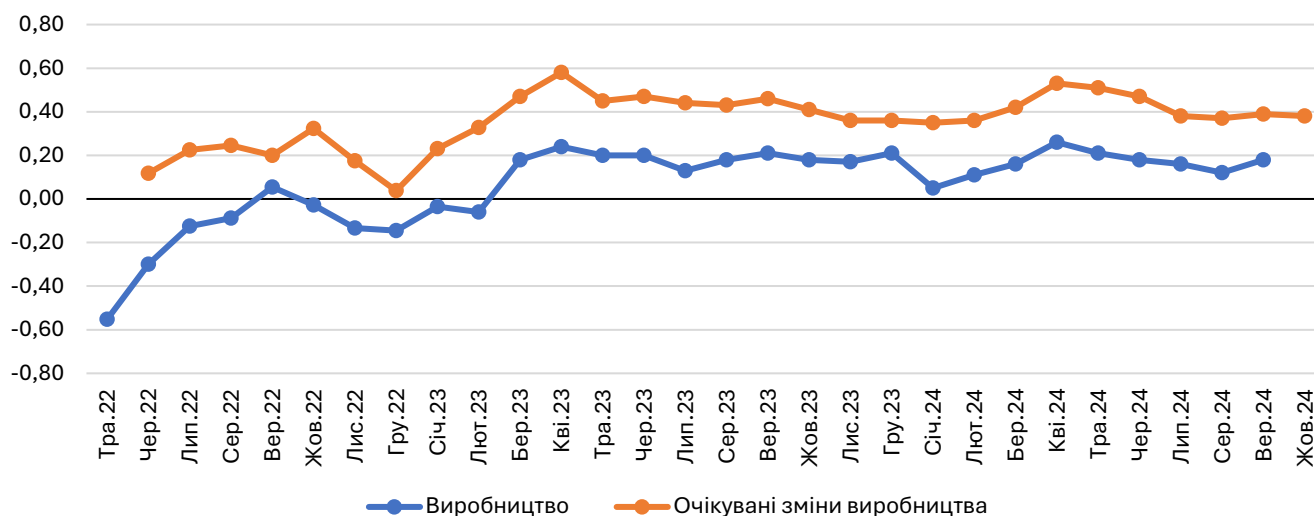
У вересні 2024 перервалась тримісячна тенденція до зменшення обсягів виробництва. ІНДЕКС ЗМІН ВИРОБНИЦТВА збільшився з 0,12 до 0,18. Частка підприємств, які скорочували обсяги виробництва, зменшилась із 20,1% до 14,6%. Водночас частка тих підприємств, які нарощували обсяги виробництва, дещо зросла, із 23,2% до 25,8%. Частка тих підприємств, на яких змін не відбувалось, збільшилась із 56,7% до 59,6%.

Розмір. Серед підприємств різних розмірів найкращі результати мають великі (0,35) підприємства. Показник середніх підприємств є значно меншим та становить 0,15. Показник малих підприємств становить 0,01. Найнижче значення мають мікропідприємства, показник яких становить -0,16 та має єдине від'ємне значення.

Регіон. Регіональні відмінності дуже суттєві (найбільше значення – 0,87, а найменше — -0,35). Найкращі результати мали підприємства Полтавської (0,87), Одеської та Рівненської (по 0,50 для кожної) областей, а також Київської (0,40) області. Найнижчі значення індексу зафіксовано для підприємств Сумської (-0,35), Львівської (-0,33) та Харківської (-0,30) областей.

Галузь. Значення індексу різняться для секторів та галузей. Найкраща ситуація склалась у харчовій (0,22) та хімічній (0,21) промисловості. Найнижче та від'ємне значення показника має деревообробна (-0,06) промисловість.

Рис. 14. Індекси змін виробництва

Очікування щодо змін виробництва

Очікування щодо зростання обсягів виробництва залишаються оптимістичними та без суттєвих змін. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ВИРОБНИЦТВА становить 0,38 (був 0,39). У відсотковому розподілі істотних змін не відбулось. Частка підприємств, на яких планується зростання виробництва, становить 38,5% (була 38,2%). Частка тих, хто не очікує змін, становить 55,9% (була 56,9%). Частка підприємств, які планують скорочувати виробництво, також суттєво не змінилась та становить 5,5% (була 4,8%).

Розмір. Очікування щодо виробництва залежать від розміру підприємств. Найбільш оптимістичним є показник великих (0,51) підприємств. Показник середніх (0,40) та малих (0,21) підприємств є суттєво нижчим. Найнижче значення показника мають мікропідприємства (0,10).

Регіон. Плани підприємств суттєво залежать від регіону розташування. Найбільш оптимістичні плани щодо зростання обсягів виробництва мають Полтавська (1,00), Рівненська (0,87) та Черкаська (0,86) області. Найнижче значення показника мають Харківська (-0,10), Львівська (-0,07) та Сумська (-0,05) області.

Галузь. Виробничі очікування на три місяці залежать від галузі. Найвищими є показники очікувань для деревообробної (0,50) та легкої (0,44) промисловості. Найнижче значення показника має виробництво будівельних матеріалів (-0,11).

ПРОДАЖІ

Зміни щодо попереднього місяця

У вересні підприємства збільшили обсяги продажів. ІНДЕКС ЗМІН ПРОДАЖІВ збільшився з 0,12 до 0,17. У відсотковому розподілі частка тих, хто скорочував обсяги продажів, зменшилась із 22,4% до 15,7%. Частка підприємств, на яких не відбувалось змін, збільшилась із 52,3% до 57,7%. Частка підприємств, які нарощували обсяги продажів, суттєво не змінилась та становить 26,5% (була 25,3%).

Розмір. ІНДЕКС ЗМІН ПРОДАЖІВ великих (0,30) підприємств є найвищим. Показник середніх підприємств є вдвічі нижчим та становить 0,15. Значення для малих підприємств є суттєво нижчим, проте все ще залишається додатним та становить 0,04. Найнижче та від'ємне значення показника мають мікропідприємства (-0,16).

Регіон. Найвище значення ІНДЕКСУ ЗМІН ПРОДАЖІВ зафіксовано для Полтавської (1,00), Рівненської та Одеської (по 0,50 для кожної) областей. Найнижче значення показника мають Сумська (-0,35), Львівська (-0,33) та Харківська (-0,32) області.

Галузь. Найвищий ІНДЕКС ЗМІН ПРОДАЖІВ має харчова (0,21) промисловість. Найнижче та від'ємне значення показника мають машинобудування (-0,03) та виробництво будівельних матеріалів (-0,06).

Очікувані зміни продажів

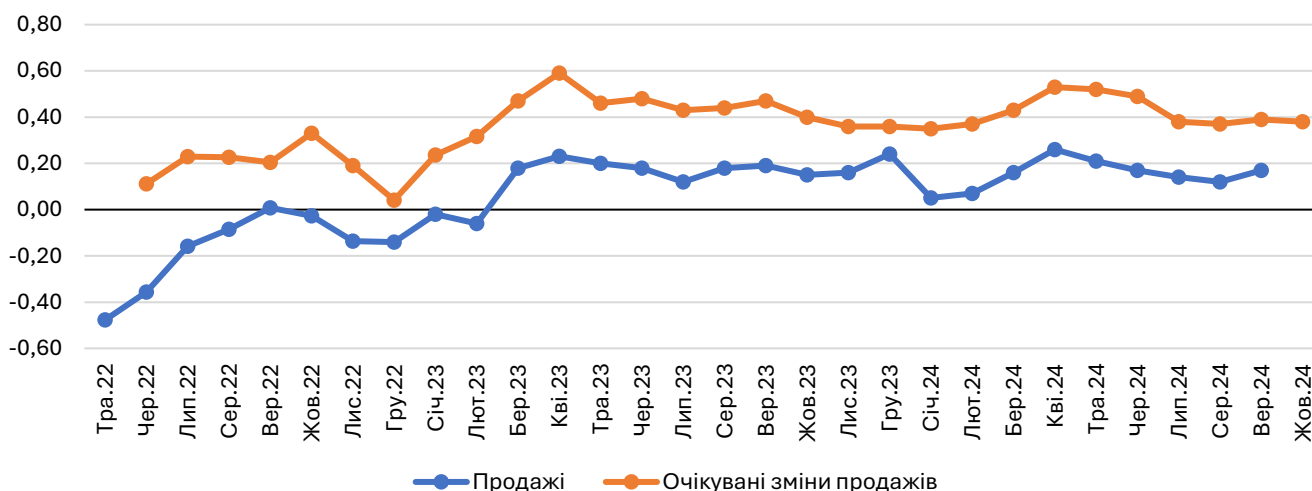
Очікування щодо обсягів продажів залишаються без змін. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ОБСЯГІВ ПРОДАЖІВ становить 0,38 (був 0,39). У відсотковому розподілі суттєвих змін не відбулось. Частка тих, хто планує скорочувати продажі, становить 6,2% (була 6%), частка тих, хто планує їх нарощувати, також істотно не змінилась та становить 39,2% (була 39,5%). Відсоток опитаних, які вважають, що нічого не зміниться, становить 54,6% (був 54,5%).

Розмір. Показник очікувань для великих (0,52) підприємств є найвищим. Показник середніх (0,40) та малих (0,20) підприємств є суттєво нижчим. Показник очікувань для мікропідприємств є найнижчим та становить 0,11.

Регіон. У розрізі регіонів найкращі очікування зафіксовано в Полтавській (1,00), Рівненській (0,87) та Черкаській (-0,86) областях. Показник очікувань для Сумської (-0,12) та Харківської (-0,10) областей є найнижчим.

Галузь. Найвищі показники очікувань стосовно продажів мають деревообробна (0,50) та легка (0,46) промисловість. Показник щодо зростання продажів для виробництва будівельних матеріалів, значення яких становить -0,11, є найнижчим із єдиним від'ємним значенням

Рис. 15. Індекси змін продажів

ЕКСПОРТ

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи зростання експорту дещо прискорились. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЕКСПОРТУ несуттєво збільшилось, із 0,09 до 0,13. У відсотковому розподілі частка опитаних, у яких обсяги експорту скоротились, зменшилась (із 20,6% до 15,8%), водночас, частка підприємств, які нарощували експорт, суттєво не змінилась, вона становить 22,6% (була 21%). Частка тих підприємств, на яких обсяги експорту залишились без змін, дещо зросла, із 58,4% до 61,6%.

Розмір. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЕКСПОРТУ є найвищим для великих (0,26) підприємств. Значення середніх підприємств (0,13), хоча і є суттєво нижчим, проте все ще залишається додатним. Показник малих

підприємств становить -0,18. Суттєво гіршим та найнижчим є показник для мікропідприємств, який становить -0,30.

Регіон. У регіональному розрізі найвищими є показники Полтавської (1,00), Одеської та Рівненської (по 0,38 для кожної) областей. Найнижчим є значення для м. Києва (-0,62) та Сумської (-0,75) області.

Галузь. У галузевому розподілі ІНДЕКС ЗМІН ЕКСПОРТУ є кращим для харчової (0,19) промисловості. Найнижче значення показника мають виробництво будівельних матеріалів (-0,29) та машинобудування (-0,18).

Очікувані зміни експорту

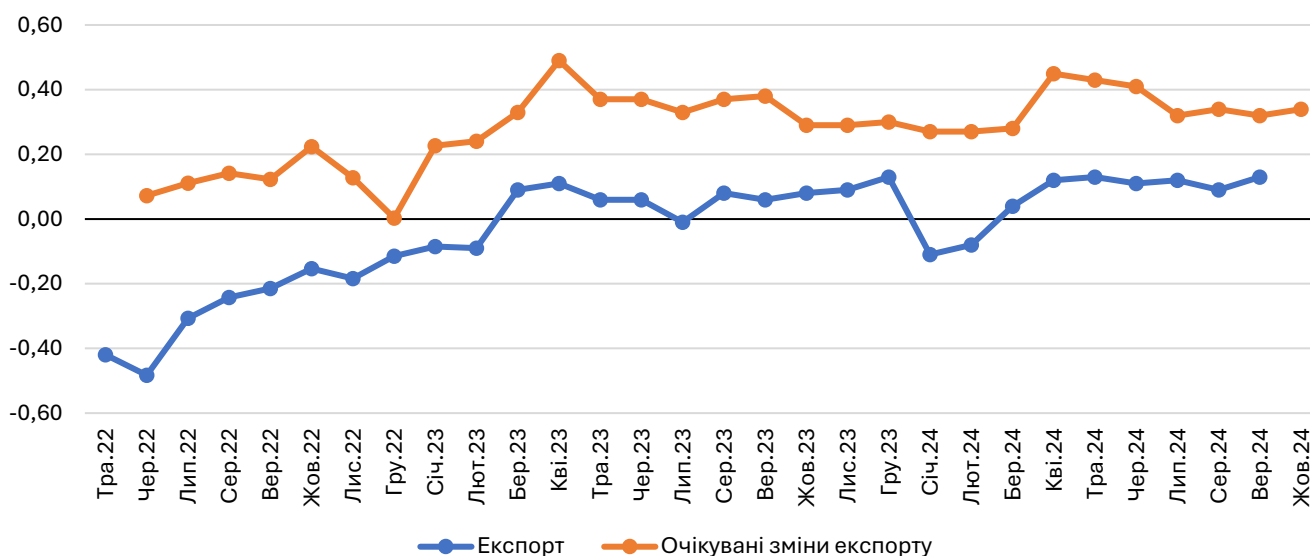
На наступні три місяці підприємці не очікують суттєвих змін показника. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЕКСПОРТУ зросло лише незначним чином, збільшившись із 0,32 до 0,34. Частка тих, хто планує нарощувати експорт, збільшилась із 31,8% до 37,9%. Частка тих, хто планує його скорочувати, суттєво не змінюється вже кілька місяців поспіль та становить 8,2% (була 7,9%). Частка тих, хто не очікує жодних змін, несуттєво зменшилась із 60,3% до 50,9%.

Розмір. Найвищий та приблизно однаковий показник очікувань щодо експорту мають великі (0,44) та середні (0,40) підприємства. Показник малих (0,03) та мікропідприємств (0,05) є суттєво нижчим.

Регіон: Найвище значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЕКСПОРТУ зафіксовано для підприємств Полтавської (0,96), Черкаської (0,94) та Закарпатської (0,92) областей. Найгіршими є очікування представників бізнесу м. Києва (-0,31), Дніпропетровської (-0,20) та Харківської (-0,14) областей.

Галузь. Найвище значення індексу очікуваних змін експорту мають деревообробна (0,50) та легка (0,35) промисловість. Найнижче значення показника має виробництво будівельних матеріалів (-0,37).

Рис. 16. Індекси змін експорту

ЗАПАСИ СИРОВИНИ

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи скорочення запасів сировини сповільнюються. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ у вересні порівняно із серпнем суттєво не змінилось та становить 0,13 (було 0,12). Частка респондентів, що повідомили про накопичення запасів сировини за минулий місяць, суттєво не змінилась та становить 20,6% (була 21,2%). Водночас частка опитаних, що вказали на їх скорочення, несуттєво зменшилась, із 15,8% до 12%. Частка підприємців, у яких у порівнянні з минулим місяцем нічого не змінилось, збільшилась із 62,9% до 67,4%.

Розмір. ІНДЕКС ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ є найвищим для великих (0,32) підприємств. Показник середніх (0,08) та мікропідприємств (0,03) є суттєво нижчим та приблизно однаковим. Показник малих підприємств є найнижчим та має єдине від'ємне значення (-0,07).

Регіон. Найчастіше про накопичення запасів сировини повідомляють у Полтавській (1,00), Хмельницькій (0,39), Рівненській (0,38) та Одеській (0,36) областях. Показники м. Києва (-0,48), Чернівецької (-0,22) та Харківської (-0,20) областей є найнижчими.

Галузь. У галузевому розподілі найвище додатне значення мають харчова (0,18) та хімічна (0,11) промисловість. Показник деревообробної (-0,18) промисловості є найнижчим.

Очікувані зміни запасів сировини

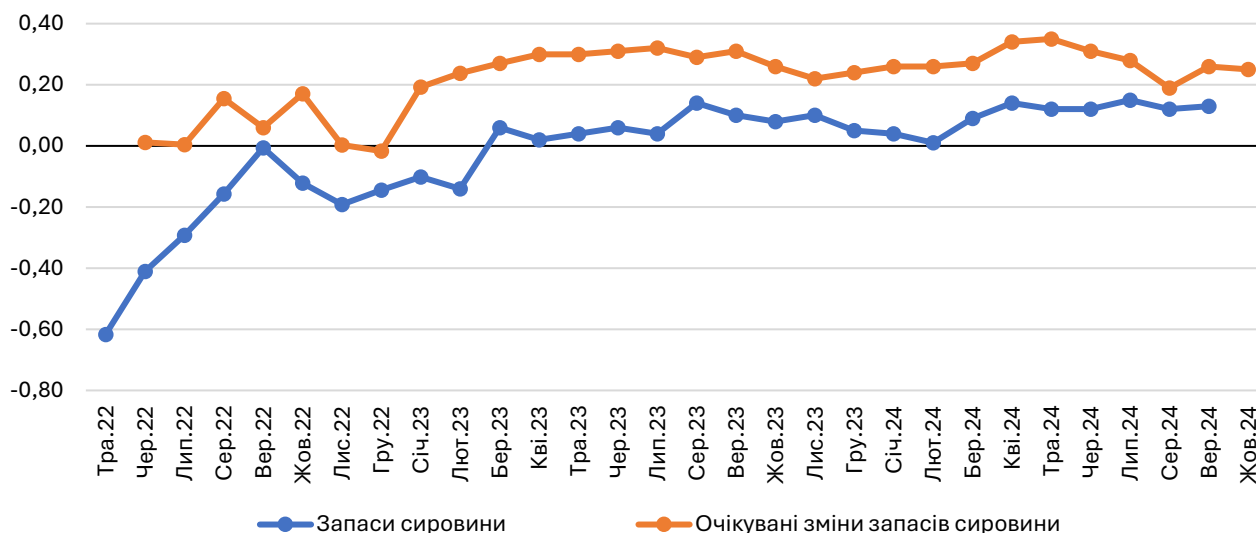
На наступні три місяці підприємці не очікують суттєвих змін показника: ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ становить 0,25 (був 0,26). Частка респондентів, які очікують накопичення запасів сировини, не змінилась та становить 30,4%, як і минулого місяця. Частка тих, хто вважає, що запаси сировини будуть скорочуватись, суттєво не змінилась та становить 9,5% (була 9,4%). Частка тих, хто не очікує змін, також не змінилась та становить 60,1%, як і минулого місяця.

Розмір. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ є вищим для великих підприємств, він становить 0,46. Показник середніх (0,21) та мікропідприємств (0,18) є суттєво нижчим та приблизно однаковим. Значення показника для малих підприємств є найнижчим та становить 0,03.

Регіон. Найвищим ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ є для Полтавської (0,96), Черкаської (0,81) та Рівненської (0,75) областей. Найнижчим значення індексу є для м. Києва (-0,62), а також для Харківської та Дніпропетровської (по -0,15 для кожної) областей.

Галузь. У галузевому розрізі найвищий показник очікувань щодо змін запасів сировини мають деревообробна (0,29) та легка (0,28) промисловості. Найнижче та від'ємне значення показника має виробництво будівельних матеріалів (-0,17).

Рис. 17. Індекси змін запасів сировини

ЗАПАСИ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи скорочення запасів готової продукції дещо прискорились. Значення відповідного ІНДЕКСУ зменшилось із нуля до -0,03, змінивши знак на від'ємний. Частка респондентів, що повідомили про

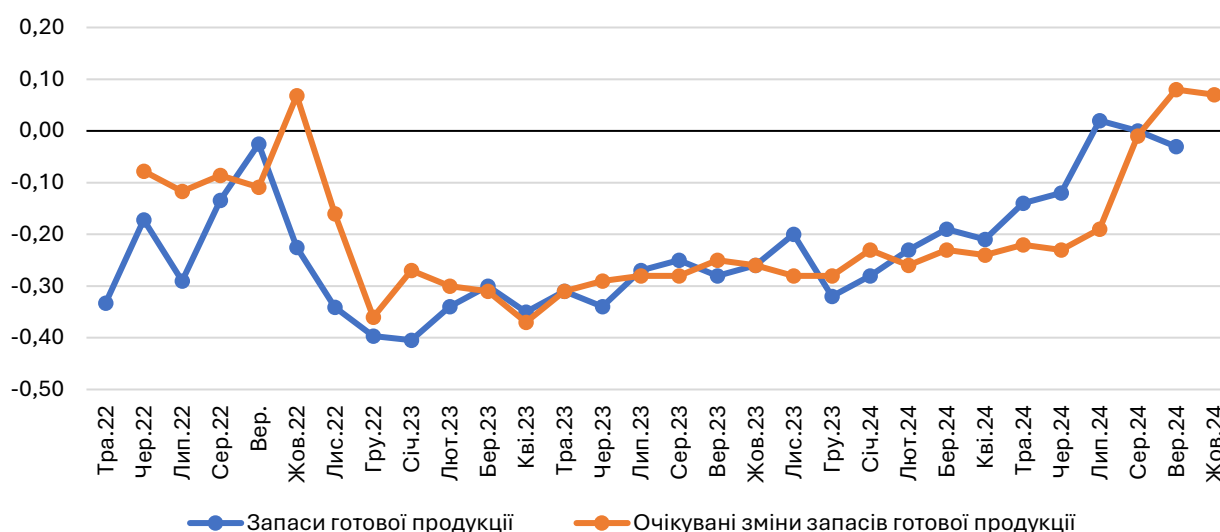
скорочення запасів готової продукції, суттєво не змінилась та становить 16,1% (була 17,8%), водночас, частка тих респондентів, у яких запаси зросли, зменшилась із 13% до 10,8%. Частка респондентів, які зовсім не відчували змін, дещо зросла, із 69,2% до 73%.

Розмір. Значення індексу залежно від розміру підприємства є приблизно однаковим із від'ємним значенням для малих (-0,11), середніх (-0,09) та мікропідприємств (-0,06). Показник великих підприємств має єдине додатне значення та становить 0,08.

Регіон. Значення індексу залежить від регіону. Найчастіше про накопичення запасів готової продукції говорять на підприємствах Рівненської (0,25), Волинської та Одеської (по 0,14 для кожної) областей. Найнижчим є індекс Дніпропетровської (-0,65) області та м. Києва (-0,50).

Галузь. У галузевому розподілі найнижчими є значення для виробництва будівельних матеріалів та харчової (по -0,11 для кожної галузі) промисловості. Найвище значення мають легка (-0,03) та хімічна (-0,05) промисловості.

Рис. 18. Індекси змін запасів готової продукції

Очікувані запаси готової продукції

У майбутньому керівники підприємств не очікують суттєвих змін показника. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАПАСІВ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ перестав зростати та становить 0,07 (був 0,08). У відсотковому розподілі частка опитаних, які вважають, що запаси готової продукції в наступні три місяці скорочуватимуться, становить 13,8% (була 12,2%). Частка тих, хто очікує їх накопичення, також істотно не змінилась та становить 17,2% (була 17%). Відсоток тих, хто вважає, що нічого не зміниться, суттєво не змінився та становить 69% (був 70,8%).

Розмір. Значення показника залежить від розміру підприємства. Значення індексу є найнижчим для мікропідприємств (-0,16). Показник малих підприємств дорівнює нулю. Показник середніх (0,05) та великих підприємств (0,14) є значно вищим.

Регіон. У регіональному розподілі найвищим є значення для Черкаської (0,82) та Закарпатської (0,52) областей. Найнижчим є показник Дніпропетровської (-0,60) та Житомирської (-0,41) областей.

Галузь. Значення індексу є найвищим для деревообробної (0,40) промисловості та металообробки (0,09). Найнижчим є значення для хімічної (-0,22) промисловості та виробництва будівельних матеріалів (-0,11).

НОВІ ЗАМОВЛЕННЯ

Зміни щодо попереднього місяця

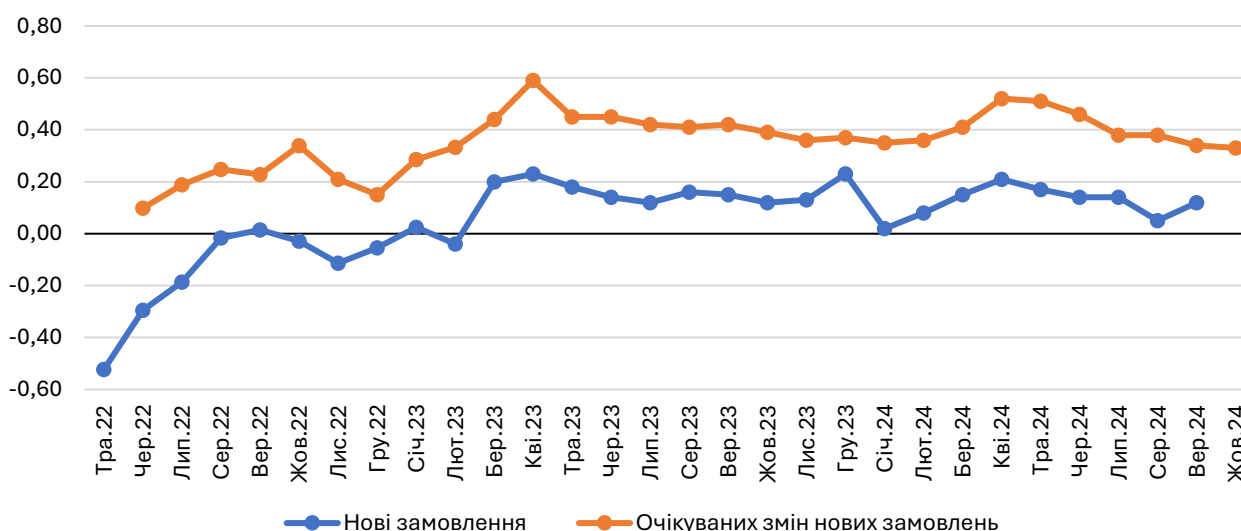
Темпи зростання нових замовлень прискорились. Індекс змін нових замовлень у вересні порівняно із серпнем збільшився вдвічі, із 0,05 до 0,12. У відсотковому розподілі зросла частка тих, у кого збільшився обсяг замовлень (із 18,2% до 22,2%). Водночас, частка тих, у кого обсяг замовлень скоротився, зменшилась (із 21,1% до 15,6%). Частка тих, хто не відчув змін, несуттєво зросла, із 60,7% до 62,2%.

Розмір. Про зростання замовлень більше повідомляють на великих (0,23) підприємствах. Показник середніх підприємств, хоча і є суттєво нижчим, проте все ще має додатне значення, яке становить 0,12. Показник малих підприємств становить -0,01. Найнижче значення показника мають мікропідприємства (-0,18).

Регіон. Серед регіонів нові замовлення найбільше зростали в Полтавській (0,96), Кіровоградській та Хмельницькій (по 0,26 для кожної) областях, у той час як у Сумській (-0,63) та Львівській (-0,40) областях обсяг нових замовлень найбільше скорочувався.

Галузь. Найкраще попереднього місяця ситуація з новими замовленнями складалась для легкої (0,19) та хімічної (0,17) промисловості. Найнижче значення показника мають виробництво будівельних матеріалів (-0,12) та машинобудування (-0,03).

Рис. 19. Індекси змін нових замовлень

Очікувані зміни нових замовлень

У наступні три місяці підприємці не очікують значних змін показника. Значення індексу очікуваних змін нових замовлень становить 0,33 (було 0,34). У відсотковому розподілі частка респондентів, що очікують на зростання нових замовлень, майже не змінилась та становить 36,8% (була 37,5%). Частка респондентів, які очікують на скорочення обсягу нових замовлень, також суттєво не змінилась та становить 7,1% (була 7,7%). Частка тих, хто не очікує жодних змін у наступні три місяці, несуттєво зросла, із 54,8% до 56,1%.

Розмір. Показник очікувань є найнижчим для малих підприємств (0,17). Показник середніх (0,32) та мікропідприємств (0,24) підприємств є вищим. Найвищий показник очікувань мають великі підприємства (0,45).

Регіон. Значення індексу мають суттєві регіональні відмінності. У Полтавській (1,00), Черкаській (0,82) та Закарпатській (0,60) областях бізнес більшою мірою ніж в інших регіонах очікує на збільшення нових замовлень. Разом із тим, показники Сумської (-0,12) та Харківської (-0,10) областей мають найнижче значення.

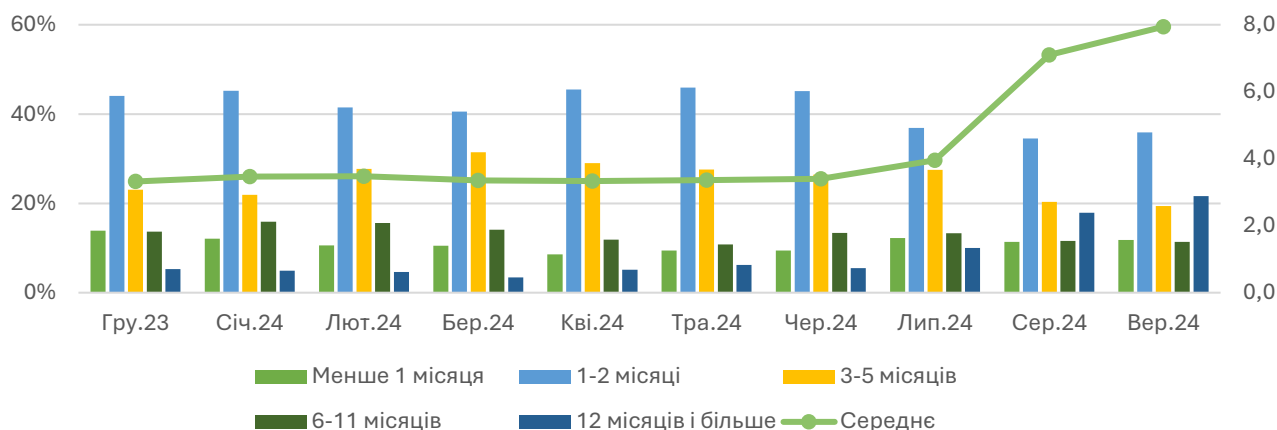
Галузь. Найкращі очікування щодо нових замовлень мають легка (0,45) та деревообробна (0,44) промисловість. Показник виробництва будівельних матеріалів (-0,11).

Забезпеченість замовленнями наперед

У вересні 2024 року середній термін забезпеченості новими замовленнями для опитаних підприємств зріс порівняно з попереднім роком. Він склав 8 місяців: це найбільше значення за попередній рік та на 1 місяць більше, ніж було в серпні.

Частка підприємств із замовленнями на рік та більше наперед зросла до 22%. Водночас частка підприємств, які мають замовлення не більше ніж на 2 місяці, склала 48%.

Рис. 20. Час, на який підприємства забезпечені замовленнями

Розмір. Забезпеченість замовленнями зростає зі збільшенням розміру підприємств. Мікропідприємства, у середньому, забезпечені новими замовленнями на 3,3 місяця (середнє значення), тоді як малий бізнес – на 7,6 місяця, середній – на 9,3 місяця та великий – на 8,7 місяця.

72% мікро- та 57% малих підприємств мають замовлення лише на період до двох місяців. Водночас 46% великих підприємств та 39% середніх забезпечені замовленнями на 6 місяців і більше.

Галузь. У вересні 2024 року порівняно найдовші середні терміни нових замовлень було зафіксовано в деревообробній промисловості (11,8 місяця), а також у легкій промисловості (8 місяців)¹.

Водночас, варто зауважити, що лише 39% підприємств деревообробної промисловості мають замовлення на термін від шести місяців, а більша частка підприємств цієї галузі (50%) повідомили про те, що мають замовлення терміном лише до двох місяців. Найкоротший середній термін нових замовлень спостерігається в галузі машинобудування та галузі хімічної промисловості (3,3 місяця).

Регіон. Між підприємствами в різних областях спостерігаються відмінності в забезпеченні замовленнями². Середній термін забезпечення замовленнями найбільший для підприємств Закарпатської та Черкаської областей, у яких у середньому він склав 36 місяців. Також терміни наявних замовлень порівняно високі для підприємств Рівненської, Одеської, Київської, Полтавської та Волинської областей (5 місяців і більше).

З іншого боку, найменший середній період замовлень – до двох місяців включно – зафіксований у Львівській, Чернівецькій, Чернігівській, Харківській, Дніпропетровській областях.

¹ Подані середні значення. У цьому аналізі не розглядаються підприємства галузей сільського господарства, будівництва, торгівлі та послуг, а також підприємства, що ввійшли до категорії «Інші виробництва». Також не розглядаються підприємства галузі поліграфії через недостатню для проведення аналізу вибірку у цій галузі.

² До порівняння не включено регіони, у яких не були опитані підприємства (детальніше див. розділ «Вибірка»), а також Івано-Франківська, Тернопільська області, де кількість респондентів, які відповіли на це запитання, була недостатньою для порівняльного аналізу.

ЦІНИ НА СИРОВИНУ ТА МАТЕРІАЛИ

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи зростання цін на сировину та матеріали дещо сповільнились. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЦІН НА СИРОВИНУ ТА МАТЕРІАЛИ незначним чином зменшилось, із 0,29 до 0,26. Це зумовлено відсутністю значних змін у відсотковому розподілі. Частка керівників підприємств, що вказали на збільшення цін у вересні, суттєво не змінилась та становить 29,4% (була 30%). Частка тих, хто вважає, що ціни не змінювались порівняно з попереднім місяцем, також без істотних змін (68,2% у вересні та 67,1% у серпні). Частка тих, хто говорить про зменшення цін на сировину та матеріали, також істотно не змінилась та становить 2,4% (була 2,9%).

Розмір. У залежності від розміру підприємства найчастіше про збільшення цін на сировину та матеріали говорять керівники малих та мікропідприємств, показник яких є найвищим, однаковим та становить 0,31. Водночас, показник великих підприємств лише незначним чином відрізняється від них та становить 0,29. Найнижчим значення показника є для середніх підприємств, яке становить 0,21.

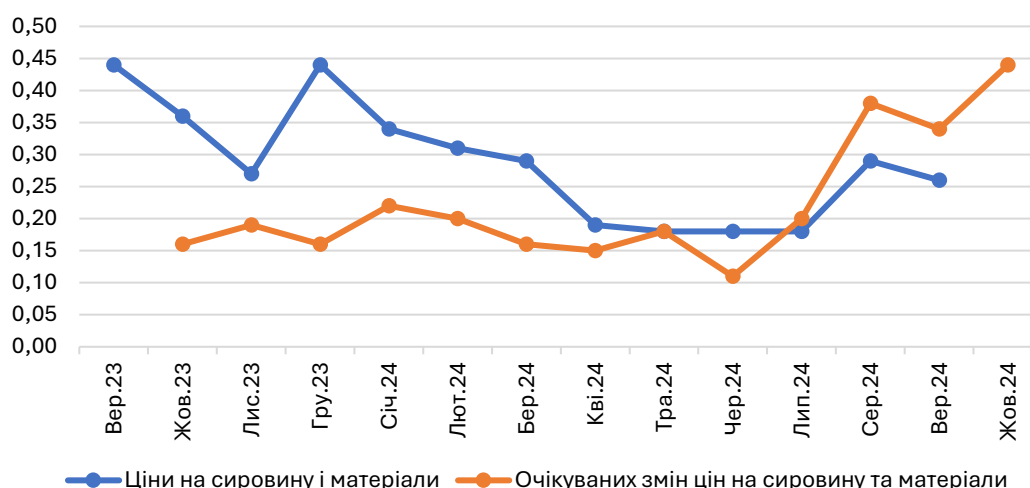
Регіон. Зафіксовано суттєві регіональні відмінності. Значення індексу є вищим для Полтавської (1,00) та Сумської (0,95) областей. Показники Харківської (-0,15) та Львівської (-0,07) областей є найнижчими та мають єдині від'ємні значення.

Галузь. У галузевому розрізі значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЦІН НА СИРОВИНУ ТА МАТЕРІАЛИ є найвищим для легкої (0,41) промисловості, а також для машинобудування та хімічної (по 0,32 для кожної галузі) промисловості. Найнижче значення індексу має деревообробна (0,11) промисловість.

Очікувані зміни цін на сировину та матеріали

У короткостроковій перспективі бізнес очікує на різке прискорення темпів росту цін. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЦІН НА СИРОВИНУ ТА МАТЕРІАЛИ збільшився з 0,34 до 0,44. У відсотковому розподілі частка респондентів, які вважають, що змін не відбудеться, зменшилась із 60,5% до 54,1%. Частка тих, хто очікує на підвищення цін, істотно зросла, із 36% до 43,8%. Частка тих, хто вважає, що ціни на сировину та матеріали в наступні три місяці зменшуватимуться, суттєво не змінилась та становить 2,1% (була 3,6%).

Рис. 21. Індекси змін цін на сировину та матеріали

Розмір. У залежності від розміру показник очікувань великих (0,51) підприємств є найвищим. Значення для середніх підприємств становить 0,45. Найнижче та приблизно однакове значення показника мають малі (0,34) та мікропідприємства (0,33).

Регіон. Найбільше про можливе збільшення цін на сировину та матеріали говорять у Дніпропетровській (1,00), Черкаській (0,82) областях та в м. Києві (0,75). Показники Чернівецької (0,08) та Рівненської (0,06) областей є найнижчими.

Галузь. У галузевому розрізі найвище значення індексу має деревообробна (0,61) промисловість. Найнижчий показник має виробництво будівельних матеріалів (0,11).

ЦІНИ НА ГОТОВУ ПРОДУКЦІЮ (ВІДПУСКНІ ЦІНИ)

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи зростання цін на готову продукцію дещо сповільнились. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЦІН НА ГОТОВУ ПРОДУКЦІЮ суттєво не змінилось та становить 0,22 (було 0,24). Частка керівників підприємств, що вказали на підвищення цін у вересні, залишилась без істотних змін та становить 24,6% (була 24,4%). Частка тих, хто вважає що ціни не змінювались порівняно з попереднім місяцем, також майже не змінилась та становить 73,5% (була 72,7%). Частка респондентів які говорять про зниження цін, суттєво не змінилась та становить 1,9% (була 2,9%).

Розмір. У залежності від розміру показник великих (0,25), малих (0,23) та мікропідприємств (0,26) є вищим та знаходиться приблизно в одному діапазоні. Найнижче значення показника мають середні підприємства (0,19).

Регіон. Зафіксовано суттєві регіональні відмінності. Значення індексу є вищим для Полтавської (1,00) та Сумської (0,95) областей. Показники Харківської (-0,15) та Львівської (-0,07) областей є найнижчими та мають єдині від'ємні значення.

Галузь. У галузевому розрізі значення індексу змін цін на готову продукцію є найвищим для легкої (0,29) та хімічної (0,26) промисловості. Найнижче значення має деревообробна (0,11) промисловість.

Очікувані зміни цін на готову продукцію

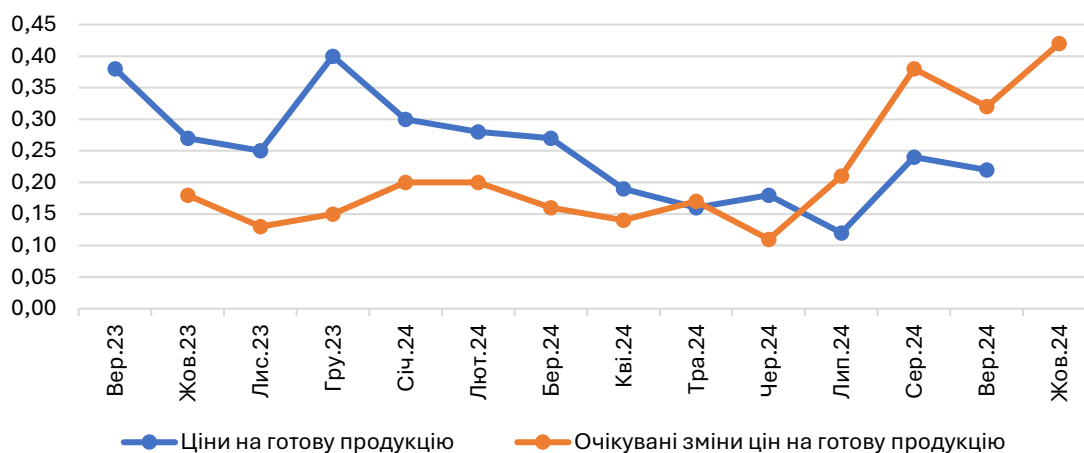
У найближчій перспективі керівники підприємств очікують прискорення темпів зростання цін. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЦІН НА ГОТОВУ ПРОДУКЦІЮ збільшився з 0,32 до 0,42. Частка респондентів, що не планують змін, зменшилась із 61,2% до 56,6%. Частка опитаних, що планують підвищення цін у наступні три місяці, збільшилась із 34,6% до 41,3%. Частка тих, хто вважає що ціни на сировину та матеріали в наступні три місяці зменшуватимуться, несуттєво зменшилась, із 4,2% до 2,1%.

Розмір. У залежності від розміру підприємства, найбільше на збільшення цін на готову продукцію очікують на великих (0,48) та середніх (0,45) підприємствах. Показник малих підприємств становить 0,31. Найнижче значення показника мають мікропідприємства (0,27).

Регіон. Найбільше про можливе підвищення відпускних цін говорять у Дніпропетровській (1,00) та Черкаській (0,82) областях. Показник Рівненської (0,06) та Чернівецької (0,08) областей є найнижчим.

Галузь. У галузевому розрізі найвище значення індексу мають деревообробна (0,50) та хімічна (0,48) промисловості. Найнижчий показник очікувань має металообробка (0,29) та виробництво будівельних матеріалів (0,17).

Рис. 22. Індекси змін цін на готову продукцію

ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи накопичення заборгованості дещо прискорились. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ у вересні порівняно із серпнем збільшилось із -0,10 до -0,05. Частка тих, хто повідомив про скорочення заборгованості, зменшилась із 24,5% до 18,7%, частка тих, у кого накопичилась заборгованість, збільшилась із 11,8% до 13,2%. Частка тих, для кого нічого не змінилось, збільшилась із 63,6% до 68,2%.

Розмір. Ситуація з дебіторською заборгованістю є кращою для середніх та мікропідприємств, показник яких є нижчим, однаковим та становить -0,11. Показник малих підприємств становить -0,04. Найвище та додатне значення показника мають великі підприємства (0,02).

Регіон. Зафіксовані суттєві регіональні різниці в значеннях цього показника. У розрізі регіонів найвище додатне значення показника зафіксовано в м. Києві (0,48), а також у Волинській (0,21) та Вінницькій (0,20) областях. Водночас у Сумській (-0,80) та Дніпропетровській (-0,72) областях показник є найнижчим.

Галузь. При галузевому розподілі найвищий показник дебіторської заборгованості мають деревообробна (0,13) та легка (0,08) промисловість. Найнижчий показник у виробництві будівельних матеріалів (-0,29).

Очікувані зміни дебіторської заборгованості

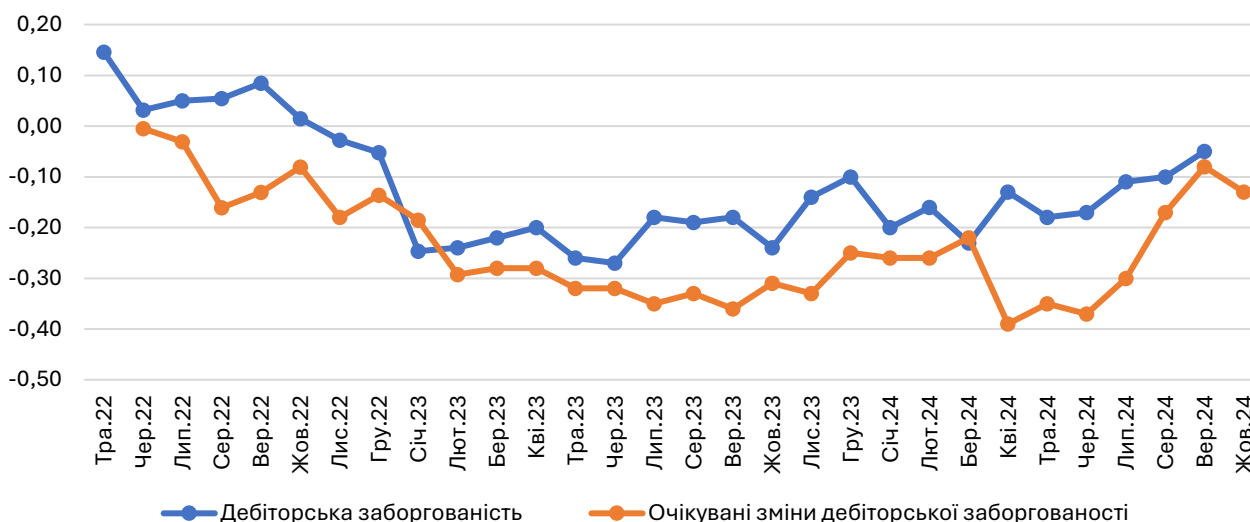
У перспективі трьох місяців підприємці очікують на покращення показника. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ зменшився із -0,08 до -0,13. Частка опитаних, що очікують на накопичення заборгованості, дещо зменшилась, із 8,8% до 5,1%. Водночас, частка тих, хто очікує на її скорочення, суттєво не змінилась та становить 20% (була 21,1%). Частка тих, хто вважає, що нічого не зміниться, збільшилась із 70,1% до 74,9%.

Розмір. При розподілі за розміром краще та приблизно однакове значення показника мають малі підприємства (-0,23). Показник середніх (-0,18) та мікропідприємств (-0,11) підприємств є вищим. Найвищим показником очікувань є для великих підприємств, який становить -0,04.

Регіон. У регіональному розподілі найбільше та вище за нуль значення мають Вінницька (0,13) область та м. Київ (0,10). Найнижчим є показник Сумської (-0,93) області.

Галузь. Найвищими очікування щодо накопичення дебіторської заборгованості є для деревообробної промисловості, значення для якої дорівнює нулю. Найнижчий показник має виробництво будівельних матеріалів (-0,40).

Рис. 23. Індекси змін дебіторської заборгованості

КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ

Зміни щодо попереднього місяця

У вересні 2024 року показник із накопичення кредиторської заборгованості продовжив зростати. ІНДЕКС ЗМІН КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ несуттєво, проте збільшився, із -0,10 до -0,07. Частка опитаних, що повідомили про накопичення заборгованості, суттєво не змінилась та становить 8,9% (була 9,3%). Частка тих, для кого кредиторська заборгованість скорочувалась, зменшилась із 22,9% до 18,2%. Частка тих, для кого нічого не змінилось за минулий місяць, зросла із 67,8% до 72,8%.

Розмір. Показник кредиторської заборгованості для мікропідприємств (-0,24) є найнижчим. Показник малих (-0,12) та середніх (-0,07) підприємств є суттєво вищим. Найгіршим показник накопичення кредиторської заборгованості є для великих підприємств, він становить -0,01.

Регіон. Зафіксовано суттєві регіональні відмінності. Ситуація з накопиченням кредиторської заборгованості є гіршою в Київській (0,20) та Вінницькій (0,12) областях. Найкраща ситуація в Сумській (-1,00) та Дніпропетровській (-0,61) областях.

Галузь. У галузевому розподілі найвищим є показник заборгованості в деревообробній (0,11) промисловості, який має єдине додатне значення. Найнижчий показник мають машинобудування (-0,19) та виробництво будівельних матеріалів (-0,36).

Очікувані зміни кредиторської заборгованості

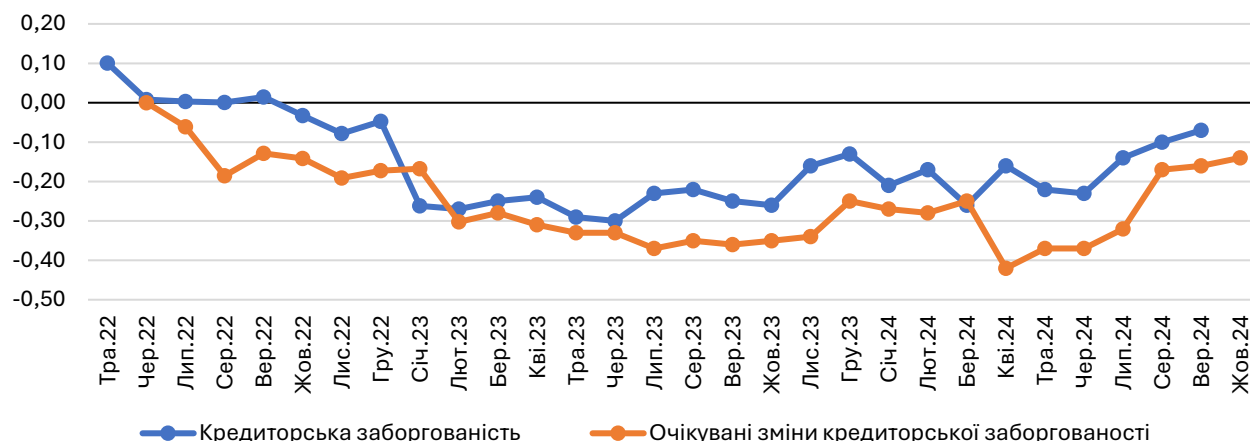
На наступні три місяці підприємці очікують на подальше незначне погіршення показника. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ несуттєво, проте збільшився, із -0,16 до -0,14. Частка тих, хто очікує на скорочення обсягів кредиторської заборгованості, зменшилась із 23,9% до 18,4%. Частка тих, хто очікує на її накопичення, також зменшилась, із 4,8% до 1,9%. Частка тих респондентів, які вважають, що нічого не зміниться, суттєво зросла, із 71,3% до 79,7%.

Розмір. Показник очікувань малих (-0,25) підприємств є найкращим. Показник середніх (-0,18) та мікропідприємств (-0,19) є вищим та приблизно однаковим. Показник очікувань щодо змін кредиторської заборгованості великих підприємств є найгіршим та становить -0,04.

Регіон. Показник очікувань щодо змін кредиторської заборгованості є додатним для Полтавської (0,04) та Кіровоградської (0,03) областей. Найнижчим є показник очікувань для Сумської (-0,93) та Дніпропетровської (-0,81) областей.

Галузь. Серед галузей промисловості найвищим є показник деревообробки, який дорівнює нулю. Найнижче значення мають виробництво будівельних матеріалів (-0,33) та хімічна (-0,37) промисловість.

Рис. 24. Індекс змін кредиторської заборгованості

ПОДАТКОВА ЗАБОРГОВАНІСТЬ

Зміни щодо попереднього місяця

Показник щодо накопичень податкової заборгованості погіршився. ІНДЕКС ЗМІН ПОДАТКОВОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ у вересні збільшився з -0,19 до -0,12. Частка підприємств, що повідомили про скорочення податкової заборгованості за минулий місяць, зменшилась із 24,8% до 16,7%. Частка респондентів, які вказали на збільшення податкової заборгованості, суттєво не змінилась та становить 2,9% (була 2,4%). Частка тих, хто вважає, що жодних змін не відбулось, збільшилась із 72,8% до 80,4%.

Розмір. Показники податкової заборгованості є кращим та приблизно однаковим для мікропідприємств (-0,24). Показник малих (-0,16) та середніх (-0,12) підприємств є нижчим та приблизно однаковим. Найгіршим є значення показника для великих (-0,08) підприємств.

Регіон. Спостерігаються суттєві відмінності в значенні цього показника за регіонами. Найвищим є значення показника для Рівненської (0,13), Вінницької (0,08) та Кіровоградської (0,03) областей. Найнижчим є показник м. Києва (-1,00), Сумської (-0,94) та Харківської (-0,50) областей.

Галузь. Найвищим показник податкової заборгованості є для деревообробної промисловості, значення для якої дорівнює нулю. Значення для виробництва будівельних матеріалів (-0,27) є найнижчим.

Очікувані зміни податкової заборгованості

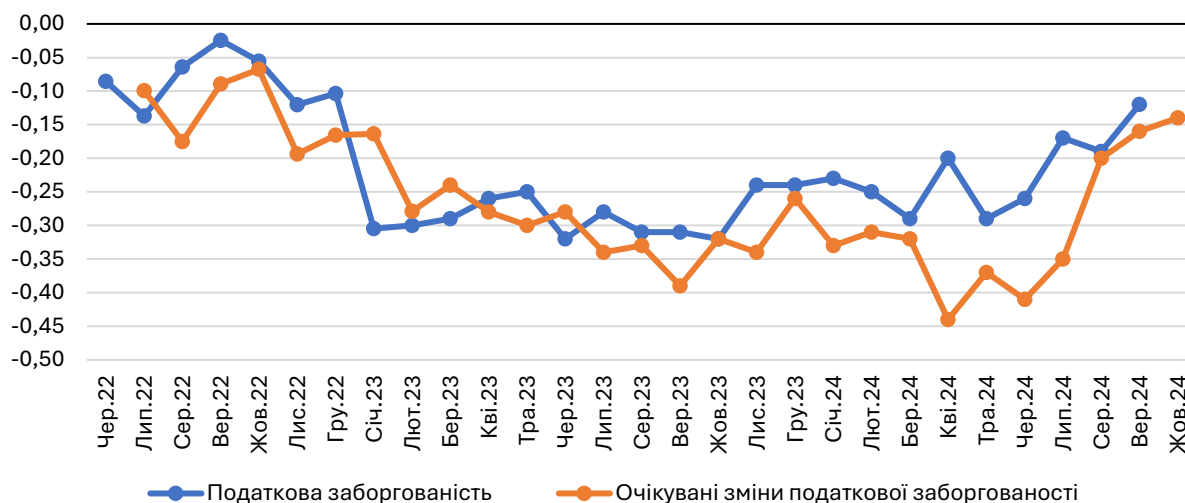
На наступні три місяці підприємці очікують на подальше погіршення значень показника. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ПОДАТКОВОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ, хоча й незначним чином, проте збільшився, із -0,16 до -0,14. Частка тих, хто прогнозує скорочення податкової заборгованості, зменшилась із 22% до 17,8%, водночас частка тих, хто очікує на її збільшення, істотно не змінилась та становить 1,4% (була 1,7%). Частка тих, хто не очікує змін, збільшилась із 76,3% до 80,8%.

Розмір. Показники очікувань податкової заборгованості є кращими для мікро- (-0,30) та малих (-0,22) підприємств. Показник середніх підприємств становить -0,14. Вищий та гірший показник очікувань мають великі (-0,06) підприємства.

Регіон. У регіональному розподілі найвищий та додатний показник очікувань мають Одеська (0,08), Рівненська (0,06), Кіровоградська (0,03) області. Показник Сумської (-0,93) області є найнижчим.

Галузь. Найвищим показник очікувань податкової заборгованості є для легкої (-0,08) промисловості. Найнижчим показник є для виробництва будівельних матеріалів (-0,33).

Рис. 25. Індекс змін податкової заборгованості

КІЛЬКІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи скорочення кількості працівників перервали тенденцію до сповільнення. Індекс змін кількості працівників, хоча й незначним чином, проте зменшився, із -0,02 до -0,05. Частка респондентів, що повідомляють про скорочення кількості співробітників, дещо зменшилась, із 10,8% до 8,6%. Частка тих, хто вказав на їх збільшення, також незначним чином зменшилась, із 5,5% до 3%. Частка тих, для кого нічого не змінилось, збільшилась із 83,7% до 88,4%.

Розмір. Найменше про скорочення кількості працівників говорять на малих (-0,02) підприємствах. Показник середніх (-0,05) та великих (-0,07) підприємств є нижчим та приблизно однаковим. Показник мікропідприємств має найнижче значення та становить -0,13.

Регіон. У регіональному розподілі найвищим значення показника є для Чернігівської (0,06), а також для Хмельницької та Черкаської (по 0,04 для кожної) областей. Найчастіше про скорочення працівників повідомляють у Волинській та Житомирській (по -0,23 для кожної) областях.

Галузь. Показник хімічної промисловості є найвищим з єдиним додатним значенням (0,05). Найнижчим є показник для машинобудування (-0,18).

Очікувані зміни кількості працівників

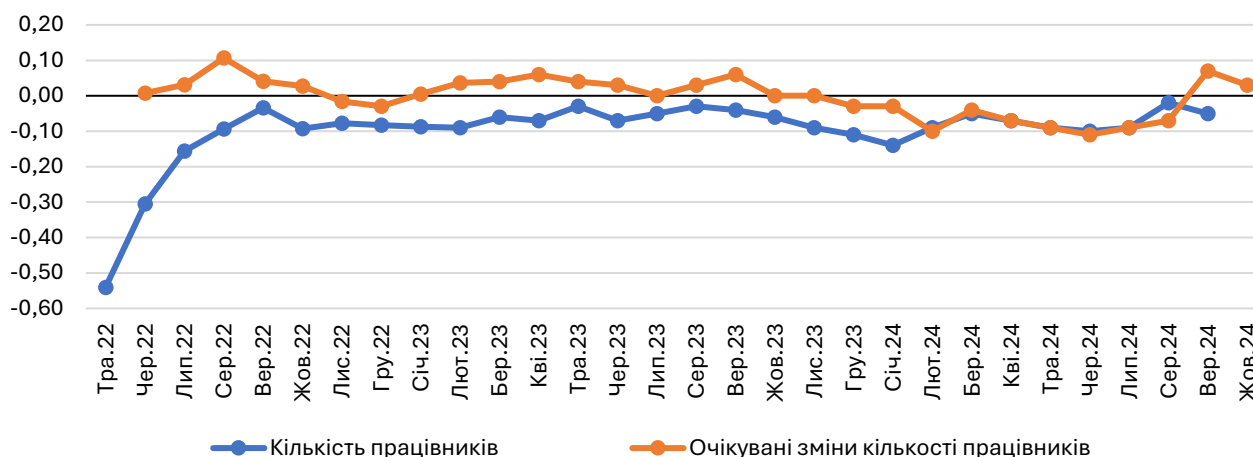
У майбутні три місяці опитані керівники підприємств очікують на подальше скорочення кількості працівників: індекс очікуваних змін кількості працівників зменшився з 0,07 до 0,03. У відсотковому розподілі частка тих опитаних, які планують збільшувати кількість працівників, зменшилась із 14,6% до 12,1%, водночас частка тих, хто очікує на скорочення кількості працівників, суттєво не змінилась та становить 9,8% (була 8%). Частка тих, хто не планує змін, також істотно не змінилась та становить 78,1% (була 77,5%).

Розмір. Найменше про подальше скорочення кількості працівників говорять на великих (0,05), середніх підприємствах (0,04) та мікропідприємствах (0,02). Показник малих є найнижчим з єдиним від'ємним значенням, яке становить -0,02.

Регіон. Значення індексу очікуваних змін кількості працівників суттєво залежить від регіону розташування підприємства. У регіональному розподілі найвище додатне значення показника мають Черкаська (0,79) та Закарпатська (0,60) області. Найнижчі значення показника має Дніпропетровська (-0,85) область.

Галузь. У галузевому розрізі найвищим індекс очікувань є для деревообробної (0,29) та легкої (0,10) промисловості. Показник очікувань для металообробки (-0,19) є найнижчим.

Рис. 26. Індекс змін кількості працівників

ПРАЦІВНИКИ У ВИМУШЕНИХ ВІДПУСКАХ

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи скорочення кількості працівників у вимушених відпустках уповільнились. ІНДЕКС ЗМІН КІЛЬКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ У ВИМУШЕНИХ ВІДПУСКАХ два місяці поспіль не змінюється, у вересні, як і у серпні, він становить 0,01. У відсотковому розподілі значних змін не відбулось. Частка тих, хто повідомив про збільшення таких працівників, становить 4,1% (була 3,2%). Також суттєво не змінилась частка тих, хто вказав на їх скорочення, вона становить 3,1% (була 4,3%). Частка тих, для кого за минулий місяць нічого не змінилось, залишилась майже без змін та становить 92,7% (була 92,5%).

Розмір. Показник мікропідприємств (-0,05) є найнижчим із єдиним від'ємним значенням. Показник малих, середніх та великих підприємств є однаковим та становить 0,02.

Регіон. Найбільшою мірою з-поміж різних регіонів зростання показника спостерігається для підприємств Сумської (0,53) та Кіровоградської (0,09) областей, а найчастіше про зменшення кількості співробітників, що перебувають у вимушених відпустках, повідомляють у Харківській (-0,15) та Чернівецькій (-0,11) областях.

Галузь. У галузевому розподілі вищі показники щодо кількості працівників у вимушених відпустках мають хімічна (0,13) промисловість та машинобудування (0,10). Показник легкої промисловості становить 0,03. Показник металообробки, деревообробної та харчової промисловості, а також виробництва будівельних матеріалів є найнижчим та дорівнює нулю.

Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках

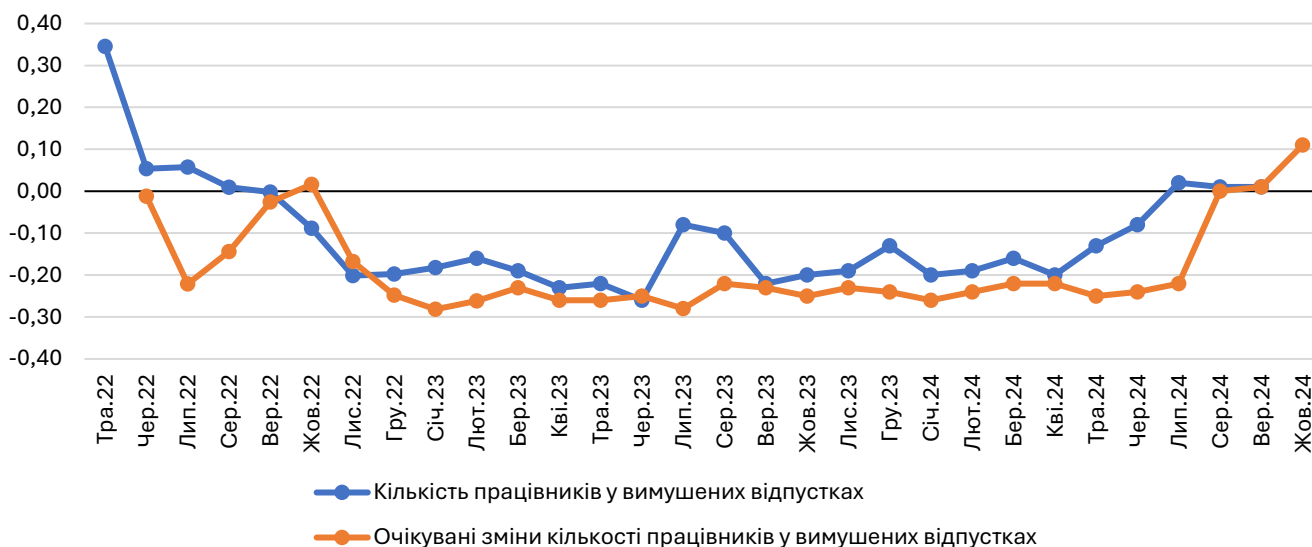
Підприємства, які мають працівників у вимушених відпустках, у наступні три місяці очікують на істотне зростання показника. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН КІЛЬКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ У ВИМУШЕНИХ ВІДПУСКАХ збільшився з 0,01 до 0,11. Частка тих підприємств, на яких очікується зростання кількості працівників у вимушених відпустках, суттєво збільшилась, із 3,8% до 13,9%. Частка тих, хто вважає, що кількість таких працівників на їхньому підприємстві скоротиться, несуттєво зменшилась, із 4,7% до 2,9%. Частка тих, хто вважає, що жодних змін не відбудеться, зменшилась із 91,5% до 83,1%.

Розмір. Показник мікропідприємств (0,02) є найнижчим. Показник малих (0,10) та великих (0,09) підприємств є вищим та приблизно однаковим. Показник малих та великих підприємств є найвищим та становить 0,16.

Регіон. Показник очікувань Черкаської (0,71) та Закарпатської (0,60) областей є найвищим. Показник Харківської (-0,15) та Чернівецької (-0,11) має найнижче значення.

Галузь. Найвищим є показник очікувань щодо зростання кількості працівників у вимушених відпустках для деревообробної (0,40) промисловості. Найнижчим є показник для машинобудування (-0,05).

Рис. 27. Індекси змін кількості працівників у вимушених відпустках

ПОШУК КВАЛІФІКОВАНИХ ТА НЕКВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У вересні 2024 труднощі в пошуку кваліфікованих працівників знову зросли. Значення ІНДЕКСУ ТРУДНОЩІВ У ПОШУКУ КВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ становить 0,56 (два місяці поспіль значення було 0,49). Значення ІНДЕКСУ ТРУДНОЩІВ У ПОШУКУ НЕКВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ збільшилось лише незначним чином, із 0,33 до 0,35.

У відсотковому розподілі дещо збільшилась частка керівників підприємств, які вказали на те, що кваліфікованих працівників важче знайти (із 52,6% до 55,1%), водночас, частка тих, кому важче шукати некваліфікованих працівників, суттєво не змінилась, показник становить 39,2% (був 39,7%). Відсоток тих, кому легше знайти кваліфікованих працівників, дещо зменшився (із 3,1% до 0,7%), а частка тих, кому легше шукати некваліфікованих працівників, суттєво не змінилась та становить 5,9% (була 6,6%). При цьому, частка тих, хто не відчуває жодних змін у пошуку кваліфікованих робітників, істотно не змінилась та становить 44,2% (була 44,3%), а для некваліфікованих працівників цей відсоток становить 54,9% (був 53,7%).

Проблеми з пошуком кваліфікованих працівників за розміром підприємства, регіоном та галуззю

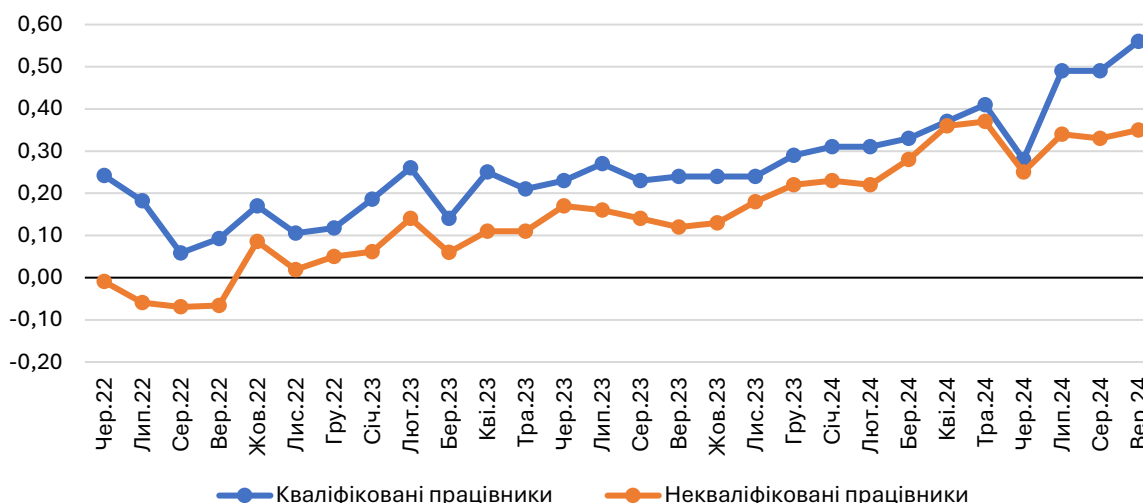
Розмір. Залежно від розміру підприємства дещо важче шукати кваліфікованих працівників для великих (0,60) підприємств. Показник мікропідприємств становить 0,56. Показник малих (0,53) та середніх (0,51) є дещо нижчим.

Регіон. Зафіксовано суттєві регіональні відмінності на ринку праці. У регіональному розподілі найважче шукати кваліфікованих працівників у Дніпропетровській, Полтавській, Чернігівській та Житомирській (по 1,00 для кожної) областях. Найлегше кваліфікованих працівників знайти в Рівненській (-0,06) області, показник якої має єдине від'ємне значення.

Галузь. У галузевому розподілі найбільше складнощів із пошуком кваліфікованих працівників мають деревообробна (0,75) промисловість, металообробка (0,67) і машинобудування (0,66). Легше шукати кваліфікованих працівників для хімічної (0,39) промисловості.

Рис. 28. Індекси змін труднощів у пошуку кваліфікованих та некваліфікованих працівників

Проблеми з пошуком некваліфікованих працівників за розміром підприємства, регіоном та галуззю

Розмір. Важче шукати некваліфікованих працівників для великих (0,39) та мікропідприємств (0,36). Показник середніх підприємств становить 0,33. Найлегше шукати некваліфікованих працівників для малих (0,28) підприємств.

Регіон. У регіональному розподілі найважче шукати некваліфікованих працівників у Полтавській, Дніпропетровській та Чернігівській (по 1,00 для кожної) областях. Найлегше шукати таких працівників у Сумській (-0,65), Черкаській (-0,18), Закарпатській (-0,13) та Чернівецькій (-0,08) областях, показники яких мають від'ємне значення.

Галузь. Найгірші показники щодо пошуку некваліфікованих працівників спостерігаються для харчової (0,55) промисловості та машинобудування (0,50). Найлегше шукати некваліфікованих працівників для хімічної (0,17) промисловості та виробництва будівельних матеріалів (0,13).

СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА ОПИТУВАННЯ

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПІДПРИЄМСТВА

Проблеми ведення бізнесу під час війни

У вересні 2024 року найгострішою перешкодою для бізнесу, викликаною повномасштабним російським вторгненням, став **брак робочої сили внаслідок призову або виїзду співробітників**. Утім, у вересні тенденція зростання відсотка підприємств, який вказував на цю перешкоду, що тривала з червня, припинилася, і відповідна частка знизилася до 61% з 63%, хоча й залишається високою. Це може бути ознакою посилення мобілізації в Україні, а також може відображати більший попит на персонал серед підприємств, з огляду на зростання термінів нових замовлень та покращення ділових очікувань.

Із відставанням від першого місця в 5 відсоткових пунктів на друге місце рейтингу перешкод для бізнесу у вересні вийшла **небезпека для роботи**. З цією проблемою зіштовхнулося 56% підприємств, що істотно більше, ніж було у серпні, коли на неї вказали 46% респондентів.

Третє місце рейтингу перешкод для бізнесу, викликаних повномасштабним російським вторгненням, у вересні розділили такі проблеми, як **зростання цін на сировину та матеріали та перебої з електро-, водо- та тепlopостачанням**. Ці обидві перешкоди були актуальні для однакової частки підприємств: 45%. При цьому актуальність зростання цін майже не змінилася для опитаних підприємств, тоді як про перебої з електро-, водо- та тепlopостачанням стали менш актуальними: у серпні на них вказали 65% підприємств, а у вересні – 45%.

Потрібно зауважити, що у вересні частка бізнесу, який скаржиться **на зростання цін**, знову піднялася до рівня більше 40%, на якому вона знаходилася протягом останнього року, за винятком липня 2024 року, коли вона знизилася до 32%. Це зниження виявилось тимчасовим – імовірно, викликаним, серед іншого, збільшенням пріоритетності інших гострих проблем.

Зменшення попиту на продукцію або послуги підприємств залишилось на п'ятому місці в рейтингу перешкод для бізнесу, викликаних повномасштабною війною. Цю проблему відчули 33% підприємств, що трохи менше, ніж було у серпні 2024 року, коли ця частка складала 35%.

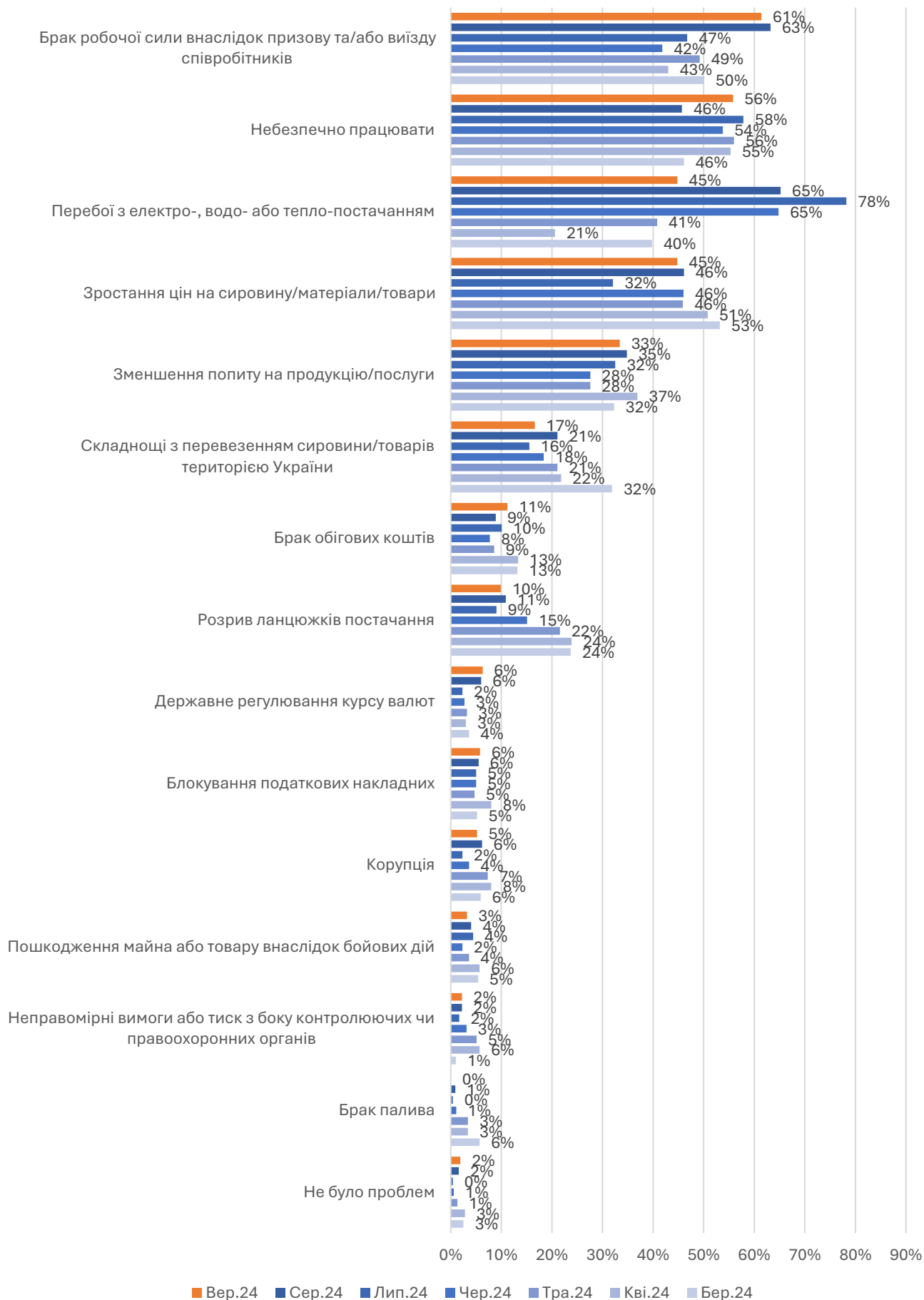
Про **складнощі в перевезенні сировини або товарів територією України** повідомили 17% опитаних, внаслідок чого ця перешкода зайняла шосте місце в рейтингу перешкод. Частка підприємств, які зіткнулися зі складнощами в перевезенні сировини або товарів територією України, знизилася з 32% у березні 2024 року до 16% у липні 2024 року, що свідчить про поступове покращення ситуації. Однак після липня спостерігається зростання: у серпні цей показник піднявся до 21%, а у вересні залишився на рівні 17%.

Проблема **браку обігових коштів** стала сьомою за значенням перешкодою для бізнесу – на неї вказали 11% підприємств (9% у серпні). На восьмому місці цього рейтингу **розрив ланцюжків постачання**, про який повідомили 10% підприємств. Ця частка практично не змінилася порівняно з попереднім місяцем, коли про неї повідомляли 11% підприємств.

Дев'яте місце рейтингу перешкод у вересні розділили дві проблеми: **державне регулювання курсу валют та блокування податкових накладних**. На кожну з них вказали по 6% респондентів. Про такі перешкоди: **корупція, пошкодження майна або товару внаслідок бойових дій, неправомірні вимоги або тиск з боку контролюючих чи правоохоронних органів та брак палива**, - повідомили від 5% і менше підприємств.

Крім цього, 2% підприємств, опитаних у вересні 2024 року, сказали, що не зіштовхнулися з жодними перешкодами.

Рис. 29. Найважливіші проблеми для опитаного бізнесу

Проблеми бізнесу різного розміру. У вересні великі підприємства найчастіше повідомляли про таку перешкоду як небезпека роботи — 71%. Тоді як мікро-, малі і середні підприємства вказали: 35%, 53%, 56% відповідно.

Мікропідприємства відрізняються від решти бізнесу тим, що менше відчувають брак робочої сили через мобілізацію або виїзд співробітників: серед них про цю проблему повідомили 42% опитаних, у той час як серед підприємств більших розмірів – від 62% і більше. Однак мікропідприємства найбільше відчувають на собі зростання цін на сировину та матеріали – 55%, тоді як малі, середні та великі – 47%, 50%, 27% відповідно.

Проблеми бізнесу за галузями промисловості. Про негативний вплив перебоїв з електро-, водо- та теплопостачанням на свою діяльність у вересні найчастіше повідомляли підприємства хімічної промисловості, машинобудування та харчової промисловості (більше 50%)³.

У деревообробній промисловості, харчовій промисловості та в галузі виробництва металу й металообробки значно частіше ніж серед решти промислових підприємств, повідомляють про брак робочої сили через мобілізацію або виїзд співробітників (більше 60%). Ця проблема також гостро відчувається в галузі виробництва будівельних матеріалів та легкої промисловості (більше 50%).

Підприємства з виробництва будівельних матеріалів та легкої промисловості частіше від інших підприємств скаржаться на зростання цін на сировину та матеріали (більше 55%). Про те, що працювати небезпечно, найчастіше говорив бізнес, що працює в металургії (63%) та а хімічній промисловості (68%).

Проблеми бізнесу за регіонами. Перебої з електро-, водо- та теплопостачанням у вересні були особливо гострою проблемою для бізнесу Запорізької, Вінницької, Львівської, Полтавської, Харківської та Кіровоградської областей (більше 70% опитаних)⁴.

На брак робочої сили через повномасштабну війну скаржаться всі опитані підприємства Львівської, Дніпропетровської та Житомирської областей (100%). Крім цього, про цю проблему повідомили більше 60% підприємств у Закарпатській, Полтавській, Київській, Одеській, Вінницькій, Волинській, Рівненській, Харківській та Чернівецькій областях.

Найвищу частку бізнесу, який зіштовхнувся зі зростанням цін на сировину і матеріали, зафіксовано в Житомирській області (100%). Також про цю проблему повідомили більше 70% у Чернівецькій, Сумській, Львівській, Дніпропетровській областях та в м. Києві. Про те, що працювати небезпечно, найчастіше говорили підприємства у Вінницькій, Закарпатській, Запорізькій Одеській, Полтавській, Харківській та Черкаській областях (більше 80%).

Вплив війни на завантаження виробничих потужностей/обсяги виробництва

У вересні 2024 року лише 10% підприємств повідомили, що працюють на повну потужність (100% і більше). Це найнижчий показник за всі хвили опитування за останній рік, що може бути результатом уповільнення виробництва влітку через вимкнення електропостачання (був 11% у липні та 10% у серпні). Водночас, частка підприємств, які працюють майже на повну потужність (75% - 99%), становила 32% (31% у серпні). У результаті, **сумарна частка підприємств, які працюють майже на повну та повну потужність, становила лише 41%** (також 41% у серпні). **Це один із найнижчих результатів (разом із попереднім місяцем) від весни 2022 року, коли Україна переживала перші місяці війни.** Для порівняння, відповідний показник був найвищим за всі хвили опитування в червні 2023 року – 62%.

³ У цьому аналізі не розглядаються підприємства галузей сільського господарства, будівництва, торгівлі та послуг, а також підприємства, що ввійшли до категорії «Інші виробництва». Також не розглядаються підприємства галузі поліграфії через недостатню для проведення аналізу вибірку у цій галузі.

⁴ До порівняння не включено регіони, у яких не були опитані підприємства (детальніше див. розділ «Вибірка»), а також Івано-Франківська, Тернопільська області, де кількість респондентів, які відповіли на це запитання, була недостатньою для порівняльного аналізу.

У вересні 3% опитаних підприємств повідомили про припинення своєї діяльності впродовж війни. Цей показник продовжував залишатися низьким із липня 2022 року, у діапазоні 2% – 4%. При цьому зросла частка підприємств, які працюють на рівні менше ніж 25% від довоєнних обсягів виробництва – до 18% у вересні, тоді як у серпні становив 15%. Окрім цього, 13% підприємств працювали у вересні на рівні 25% - 49% довоєнних виробничих потужностей (13% у серпні). **У підсумку, у вересні приблизно третина (34%) підприємств працювала менше ніж на половину потужності або не працювала порівняно з довоєнним часом. Вищі показники були лише на початку повномасштабного вторгнення.** Також падіння завантаження спостерігалось восени 2022 року та взимку 2022 – 2023 років, коли були проблеми з енергетикою після російських атак.

Рис. 30. Вплив війни на роботу підприємств (% опитаних)

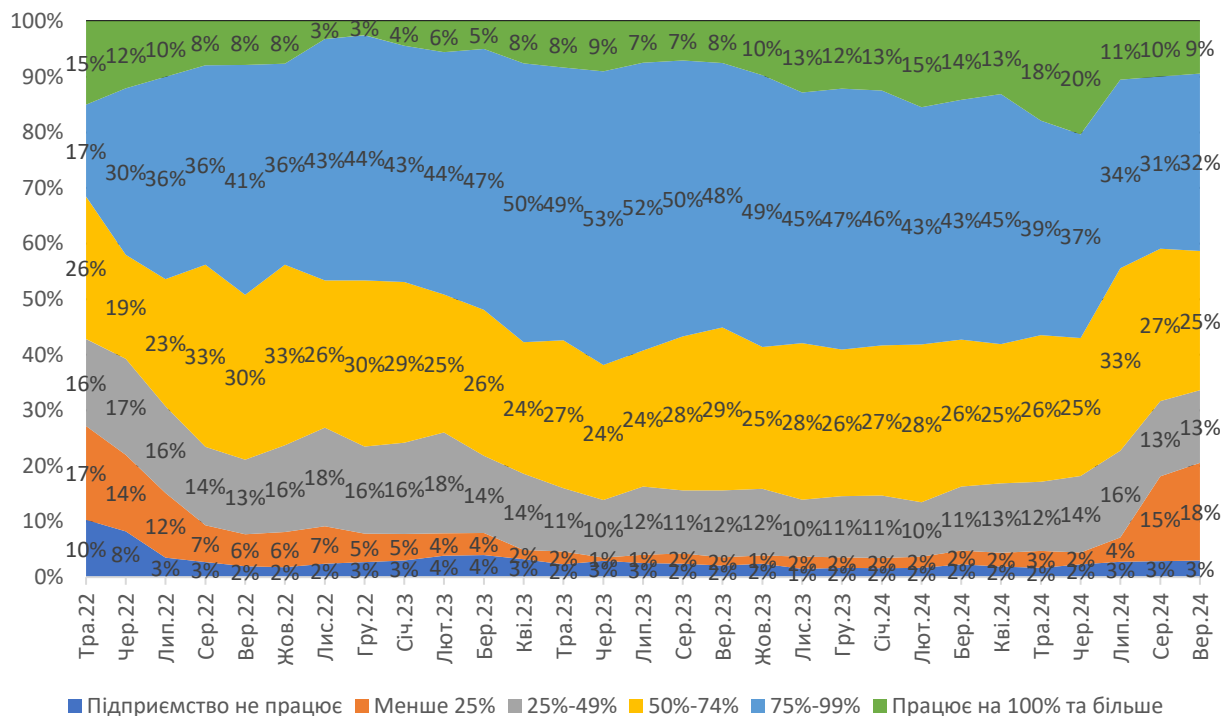
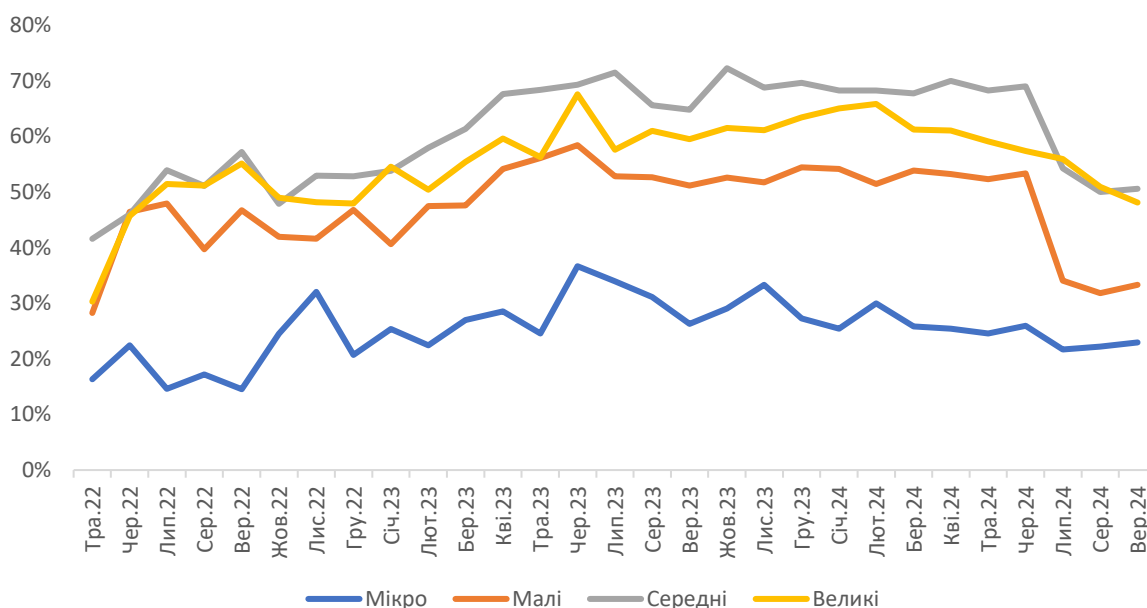

Рис. 31. Частка підприємств, які працюють майже на повну та повну потужність (75 – 99%, 100% та більше) порівняно з довоєнним періодом (за розміром підприємств, %)

Результати бізнесу різного розміру. У вересні 2024 року сповільнилося скорочення завантаження виробничих потужностей сектору МСП. Серед малих підприємств частка підприємств, які працювали на майже повну та повну потужність, становила 33% (32% у серпні, 34% у липні та 53% у червні). Водночас відповідний показник становив 23% для мікропідприємств (22% у липні та серпні). Серед середніх підприємств показник зріс із 50% у серпні до 51% у вересні. Водночас, продовжила зменшуватися частка великих підприємств, які мають високий рівень завантаження виробничих потужностей, – із 56% у липні до 51% серпні та 48% у вересні.

Станом на вересень 2024 року не працювали 13% представників мікробізнесу, що нижче ніж у серпні (18%). Також не працювали 4% малих підприємств та 1% великих підприємств. Водночас усі середні підприємства працювали. Таким чином, **мікробізнес упродовж усіх хвиль опитування залишається більш чутливим до викликів воєнного часу. Окрім цього, саме мікробізнес зазнав більшого негативного впливу від вимкнень електропостачання.**

Результати бізнесу різних галузей. Харчова галузь, яка залишається лідером із відновлення переробної промисловості, у вересні дещо відновила завантаження виробничих потужностей. Зокрема, у вересні 2024 року 60% підприємств харчової галузі працювали майже на повну та повну потужність (55% у липні та 54% у серпні). На другій сходинці машинобудування: у вересні на високому рівні завантаження працював 41% підприємств галузі, тоді як у серпні працювали 43%. На третій сходинці залишається легка промисловість, у якій на високому рівні завантаження у вересні були 40% підприємств (38% у серпні). При цьому найнижчий рівень завантаження виробничих потужностей у деревообробній промисловості (лише 18% у вересні працювали на високому рівні завантаження) і металургії та металообробці (21%).

Рис. 32. Частка промислових підприємств, які працюють майже на повну та повну потужність (75 – 99%, 100% та більше) порівняно з довоєнним періодом, % опитаних за галузями⁵

	Вер.23	Жов.23	Лис.23	Гру.23	Січ.24	Лют.24	Бер.24	Кві.24	Тра.24	Чер.24	Лип.24	Сер.24	Вер.24
Харчова промисловість	73	76	72	73	73	73	71	70	69	70	55	54	60
Машинобудування	32	43	52	44	46	48	50	46	39	51	39	43	41
Легка промисловість	61	57	60	62	61	61	67	61	55	63	49	38	40
Виробництво будматеріалів	31	27	31	28	31	28	26	46	52	37	47	37	33
Хімічна промисловість	35	39	39	38	43	41	42	45	35	31	29	20	26
Металургія та металообробка	10	16	32	28	24	27	35	29	26	38	9	21	21
Деревообробна промисловість	26	36	29	41	38	39	45	42	37	22	22	30	18

Результати за регіонами. У вересні в більшості регіонів спостерігався невисокий рівень завантаження виробничих потужностей. Зокрема, майже на повну та повну потужність у вересні продовжували працювати всі або майже всі підприємства лише у Вінницькій (100%), Полтавській (100%) та Рівненській (94%) областях. Ситуація залишається складною в прифронтових Запорізькій та Харківській областях, у яких, відповідно, лише 3,4% та 15% підприємств працювали на високому рівні завантаження потужностей. Також відсутні підприємства, які працювали на високому рівні завантаження виробничих потужностей у Закарпатській та Черкаській областях.

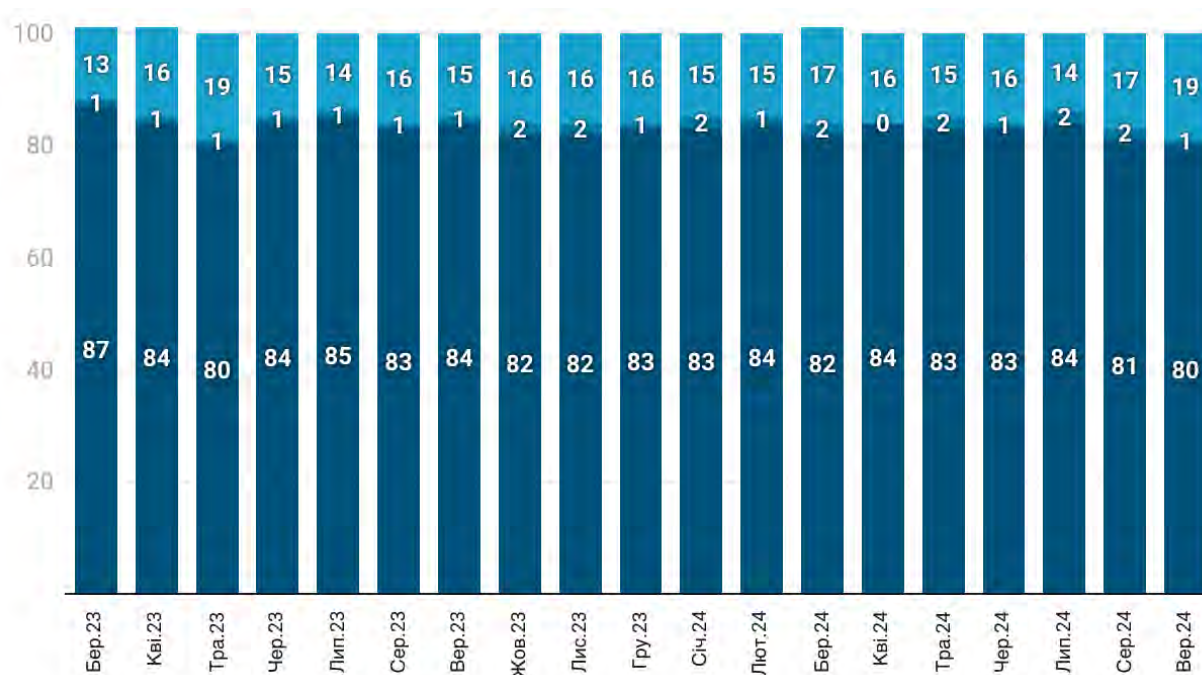
⁵ У липні - вересні 2024 результати для поліграфічної промисловості недоступні через недостатню наповнюваність підвибірки.

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЕКСПОРТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

У рамках двадцять дев'ятої хвилі опитування серед усіх опитаних зафіксовано **63% підприємств, що були або є експортером**. Водночас, 29% підприємств ніколи не мали експорту, а 8% не змогли дати відповіді на запитання.

Станом на вересень 2024 року серед експортерів **80% опитаних вказали, що експортували до війни, а також продовжували експортувати впродовж останніх 12-ти місяців**. Ще 1% підприємств уперше розпочав експортувати саме під час війни (упродовж останніх 12-ти місяців). Водночас, 19% підприємств експортували до початку війни, але не мали експорту впродовж останніх 12-ти місяців. Тобто, у вересні 2024 року частка активних експортерів дещо знизилася порівняно з попередніми місяцями (була в середньому 82% – 84% за останній рік). Український бізнес досягнув певної планки відновлення експортної діяльності, адже частина бізнесу не може побороти нові виклики для відновлення експорту.

Рис. 33. Вплив війни на експортну діяльність (% опитаних експортерів)

Результати бізнесу різного розміру. За результатами вересня 2024 року, знову зафіксовано закономірність щодо стану експортної діяльності, залежно від розміру підприємства. Серед мікробізнесу 50% підприємств, які експортували до війни, але не мали експортної діяльності впродовж останніх 12-ти місяців. Також висока частка підприємств, які не можуть відновити експорту, серед малого бізнесу – 36%. Дещо краща ситуація серед експортерів середнього розміру: 13% опитаних не експортували останні 12 місяців. Найкраща ситуація серед великого бізнесу, у якого відповідний показник становив лише 9%. Таким чином, великий бізнес традиційно є лідером із відновлення експортної діяльності.

Рис. 34. Частка експортерів, які не експортували впродовж останніх 12-ти місяців, за розміром підприємств (% опитаних експортерів)

	Вер.23	Жов.23	Лис.23	Гру.23	Січ.24	Лют.24	Бер.24	Кві.24	Тра.24	Чер.24	Лип.24	Сер.24	Вер.24
Мікро	43	31	33	38	29	29	33	39	33	35	37	39	50
Малі	22	29	31	26	28	25	31	27	28	28	21	27	36
Середні	14	12	11	17	11	13	12	13	12	13	11	17	13
Великі	8	8	10	6	7	8	8	8	7	8	7	7	9

Результати бізнесу за галуззю. Отримані дані вказують, що дотепер найбільш складна ситуація з відновленням експорту залишається в галузі виробництва будівельних матеріалів. Зокрема, 71% підприємств галузі вказав, що експортував до повномасштабного вторгнення, але не мав експорту впродовж останніх 12-ти місяців. Також складна ситуація в металургії (відповідний показник становить 33%). На противагу цьому, найкраща ситуація в деревообробній промисловості, у якій 11% опитаних не мали експорту впродовж останніх 12-ти місяців. У харчовій промисловості, яка в цілому є лідером відновлення, відповідний показник становить 22%.

Рис. 35. Частка підприємств, які не експортували впродовж останніх 12-ти місяців, але були експортерами до повномасштабного вторгнення, за галуззю промисловості (% опитаних експортерів)

	Вер.23	Жов.23	Лис.23	Гру.23	Січ.24	Лют.24	Бер.24	Кві.24	Тра.24	Чер.24	Лип.24	Сер.24	Вер.24
Виробництво будматеріалів	67	55	64	57	58	60	73	58	55	75	56	50	71
Металургія та металообробка	33	33	28	36	33	29	39	40	35	31	39	39	33
Легка промисловість	4	12	11	11	10	13	11	14	13	11	14	24	26
Машинобудування	23	29	31	22	24	23	21	20	17	16	16	18	26
Харчова промисловість	16	16	15	17	15	16	16	17	17	18	13	18	22
Хімічна промисловість	0	12	10	11	9	10	14	13	14	15	5	15	14
Деревообробна промисловість	7	17	8	7	14	14	8	0	0	0	8	10	11

Результати за регіонами. Упродовж усіх хвиль щомісячного опитування доступні дані не дозволяють зробити висновки щодо чітких регіональних закономірностей через недостатню наповнюваність підвбірок в окремих областях. Однак в окремих регіонах усі підприємства (серед тих, хто зміг дати відповідь) відновили експорт, зокрема у Вінницькій, Київській, Одеській, Полтавській, Рівненській та Черкаській областях. Найскладніша ситуація залишається в Дніпропетровській та Житомирській областях, у яких відповідно 72% та 65% не мали експорту впродовж останніх 12-ти місяців, хоча мали його до війни.

ВПЛИВ ВИМКНЕНЬ ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ

Під час двадцять дев'ятої хвилі опитування промисловим підприємствам було знову запропоновано оцінити вплив проблем з електропостачанням на їхню діяльність. У серпні 2024⁶ року вимкнення електропостачання стали незначною мірою менш проблемними для бізнесу порівняно з липнем 2024. Зокрема, у серпні дві третини (66%) підприємств тимчасово призупинили роботу через вимкнення електропостачання (для порівняння – 52% у травні, 83% у червні та 73% у липні). При цьому, лише в 10% підприємств вимкнень взагалі не було (23% у травні, 3% у червні та 5% у липні). Окрім цього, 24% підприємств працювали весь час, навіть якщо відбувалися вимкнення. Також майже зовсім відсутні підприємства з найбільш критичними втратами (більше половини робочого часу) – лише 2% підприємств.

У результаті, у середньому через вимкнення електроенергії підприємства втратили 10% загального обсягу робочого часу за серпень 2024 року. Це дещо менше ніж у липні (11%), що може відображати незначне покращення ситуації з електропостачанням. При цьому, ситуація дещо відрізняється залежно від розміру бізнесу, галузі та регіону.

⁶ У рамках опитування запитання щодо втрат робочого часу ставиться стосовно попереднього місяця, який уже завершився. Тобто, у вересні респондентів запитували про втрати робочого часу в серпні.

Рис. 36. Вплив вимкнень електропостачання на роботу підприємств, % опитаних

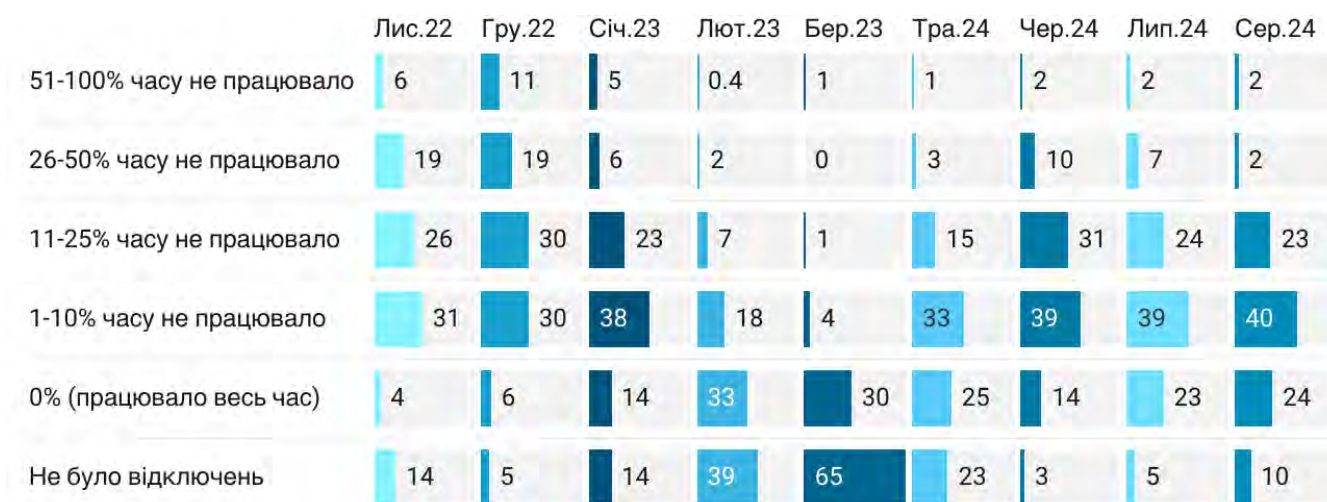
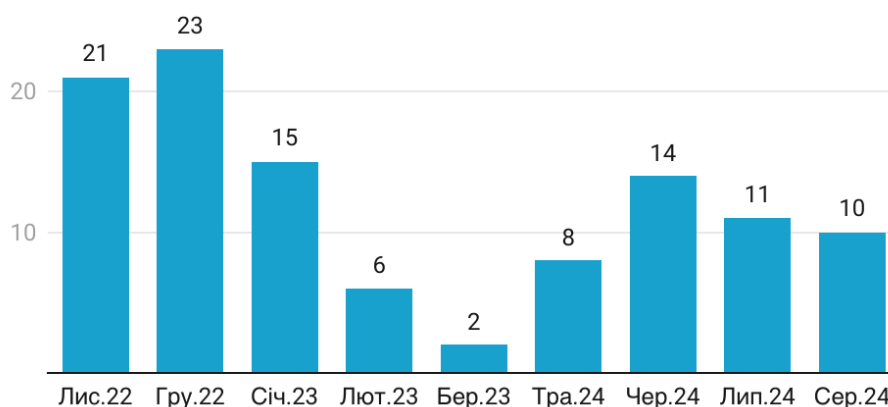

Рис. 37. Середній % часових втрат через відключення електропостачання, за місяцями

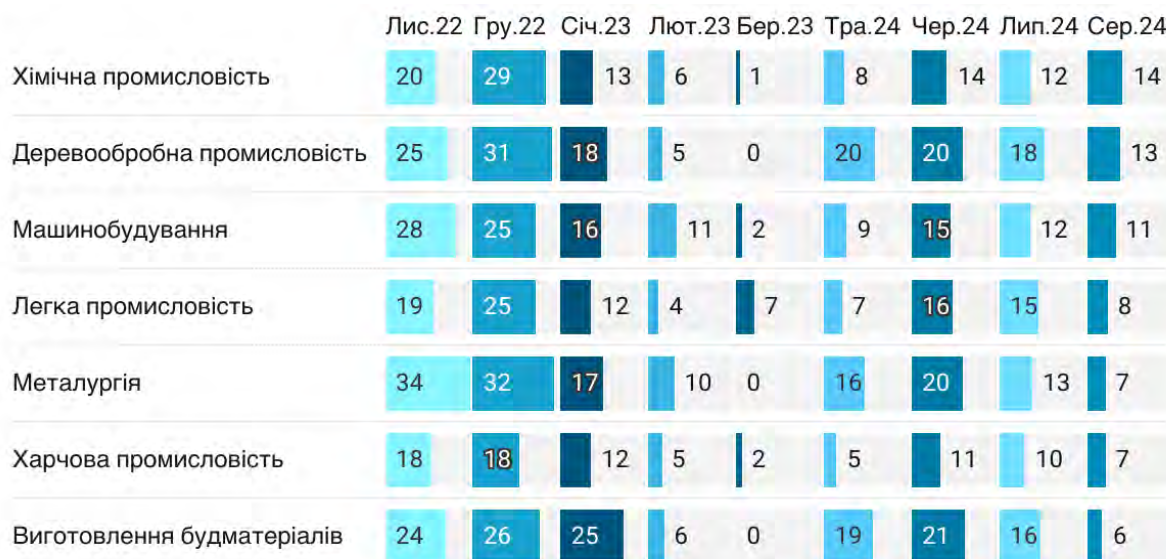
Результати бізнесу різного розміру. Ситуація відрізняється для підприємств різного розміру. Наприклад, не було вимкнень у 7% мікро-, 9% малих, 13% середніх та 9% великих підприємств. Водночас, продовжували працювати навіть у випадку вимкнень 28% мікро-, 17% малих, 27% середніх та 24% великих підприємств. Мікробізнес досі продовжує зазнавати найбільших втрат від терористичних атак росії на енергетичну інфраструктуру. Зокрема, **мікропідприємства в серпні 2024 року, у середньому, втратили 15% робочого часу.** Втрати середніх та великих підприємств у півтора - два рази нижчі (17% та 9% відповідно).

Рис. 38. Середній % часових втрат підприємств (за розміром), % опитаних

Результати бізнесу за галуззю. Найнижчі середні втрати робочого часу від вимкнень електропостачання зафіксовано у виготовленні будівельних матеріалів (6%), харчовій промисловості (7%), металургії і металообробці (7%). Однак в окремих галузях ситуація набагато гірша. Зокрема, у хімічній промисловості середні часові втрати становили 14%, а в деревообробній галузі – 13%.

Рис. 39. Середній % часових втрат підприємств (за галузю промисловості), % опитаних

Результати бізнесу за регіонами. Результати опитування знову підтверджують певну регіональну специфіку негативного впливу вимкнення електропостачання. Найвищі середні часові втрати зафіксовано в Сумській області: 21% робочого часу. Також високі втрати в Черкаській (18%), Харківській (15%), Запорізькій (14%) та Хмельницькій (14%) областях. Однак у більшості регіонів середні втрати нижчі 10%. При цьому найнижчий показник середніх втрат у Рівненській (0%), Львівській (1%) та Житомирській (3%) областях.

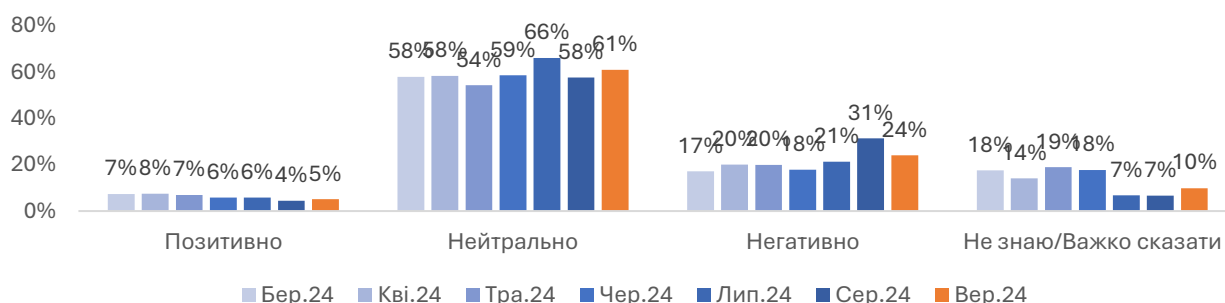
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу

У вересні частка позитивних оцінок політики уряду щодо підтримки бізнесу склала 5%. Вона незначно зросла порівняно з попереднім місяцем, коли 4% опитаних підприємств позитивно оцінювали державну політику. Рівень позитивних оцінок цієї політики вже близько року не перевищує 8%, а зафіксована у серпні частка 4% стала найнижчими показниками за весь період цього дослідження, перша хвиля якого була проведена в травні 2022 року.

Частка нейтральних оцінок державної політики зросла з 58% у серпні до 61% у вересні, тоді як частка негативних оцінок знову зменшилась із 31% до 24%. Решта 10% респондентів не змогли поставити оцінку цій політиці. Ця частка змінилась незначною мірою порівняно із серпнем, коли таких опитаних було 7%.

Рис. 40. Оцінка державної політики з підтримки бізнесу

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу за розміром бізнесу. На фоні низького рівня позитивних оцінок державної політики з підтримки бізнесу в цілому, оцінки дещо покращуються зі зростанням розміру підприємств, хоча різниця між ними незначна. Так, серед великих підприємств цю політику позитивно оцінили 8% опитаних, тоді як серед мікробізнесу жодне підприємство не оцінило її позитивно.

Крім цього, представники малих підприємств негативно оцінюють державну політику з підтримки бізнесу частіше, ніж представники решти бізнесу. Зокрема, 35% цих респондентів поставили негативні оцінки цій політиці, у той час як серед респондентів, які представляють мікро-, середній та великий бізнеси, відповідна частка не перевищує 25%.

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу за сектором. Найчастіше позитивні оцінки державної політики з підтримки бізнесу ставлять представники галузі виробництва будівельних матеріалів (17%)⁷.

Серед підприємств галузі машинобудування зафіксовано одну з найвищих часток негативних оцінок цієї політики (41%). Також цю політику часто негативно оцінюють представники деревообробної промисловості, - 39%.

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу за регіоном. Найвищий рівень позитивних оцінок державної політики з підтримки бізнесу у вересні 2024 року зафіксовано в Київській (20% опитаних) та Запорізькій (17%) областях⁸.

Разом із цим, найбільші частки негативних оцінок серед бізнесу Вінницької, Сумської, Дніпропетровської областей, а також м. Києва (більше 50%).

Бачення ролі держави для ведення бізнесу

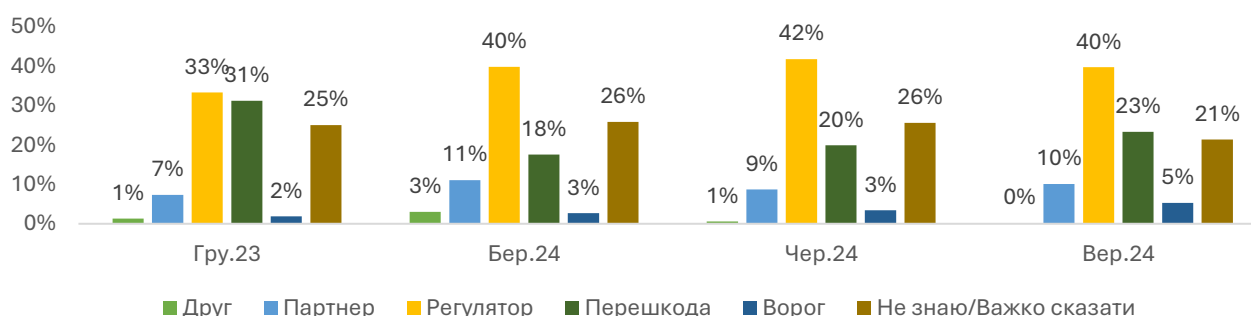
У вересні 2024 року ми вп'яте в рамках цього опитування запитали представників підприємств про те, якою вони бачать сьогодні роль держави (уряду) для бізнесу в Україні. Як варіанти вибору були запропоновані поняття «друг», «партнер», «регулятор», «перешкода» та «ворог». Таке ж питання раніше було поставлено в хвилях цього опитування, які відбулися у вересні та грудні 2023 року та в березні, червні 2024 року⁹.

Підприємства, опитані у вересні, найчастіше називали державу регулятором (40%) або перешкодою (23%). Ці обидві частки дещо змінились порівняно з червнем, коли вони складали, відповідно, 42% та 20%.

Водночас, у вересні рідше називали державу другом та партнером ніж три місяці тому: 0% та 10% опитаних відповідно. Для порівняння, у червні таких було 1% та 9%. Частка тих, хто вважав державу ворогом бізнесу, зросла та має найбільше значення за весь час проведення опитування – 5%.

Крім цього, 21% опитаних не змогли визначити роль держави в Україні для ведення бізнесу, що трішки менше ніж три попередні опитування, за якими таких респондентів було 25% - 26%.

Рис. 41. Бачення ролі держави (уряду) для бізнесу

⁷ У цьому аналізі не розглядаються підприємства галузей сільського господарства, будівництва, торгівлі та послуг, а також підприємства, що ввійшли до категорії «Інші виробництва». Також не розглядаються підприємства галузі поліграфії через недостатню для проведення аналізу вибірку у цій галузі.

⁸ До порівняння не включено регіони, у яких не були опитані підприємства (детальніше див. розділ «Вибірка»), а також Івано-Франківська, Тернопільська області, де кількість респондентів, які відповіли на це запитання, була недостатньою для порівняльного аналізу.

⁹ В опитуванні у вересні 2023 року серед варіантів відповіді не було варіанту «перешкода», його було додано починаючи з грудня 2023 року, щоб збалансувати позитивні та негативні характеристики.

Бачення ролі держави для ведення бізнесу за розміром підприємств. Великі підприємства частіше вважають, що держава (уряд) є партнером для їхнього бізнесу, ніж підприємства менших розмірів. Проте серед малих та мікропідприємств частка тих, що називають державу партнером бізнесу, не перевищує 5%, серед великих підприємств ця частка склала 19%. Варто зазначити, що серед опитаних мікропідприємств лише одне підприємство назвало державу партнером бізнесу.

Натомість мікро- та малі підприємства більш схильні говорити про те, що держава перешкоджає бізнесу. Її назвали перешкодою або ворогом для бізнесу 25% та 28% таких підприємств відповідно. У той час як з-поміж середніх та великих підприємств ці частки менші: 24% та 14% відповідно.

Бачення ролі держави для ведення бізнесу за сектором. У машинобудівній промисловості про роль держави (уряду) для бізнесу позитивно говорять частіше ніж в інших галузях: 9% підприємств цієї галузі називають державу партнером для бізнесу. У решті галузей, представлених у цьому опитуванні, ця частка не перевищує 8%¹⁰. Жодне підприємство не назвало державу другом для бізнесу.

Натомість у галузі виробництва будівельних матеріалів, легкій промисловості, хімічній, машинобудуванні, а також у деревообробній галузі та металургії від 20% і більше підприємств назвали державу перешкодою або ворогом для бізнесу.

Бачення ролі держави для ведення бізнесу за регіонами. Лише одне підприємство опитаного бізнесу Рівненської області вважає державу (уряд) другом або партнером бізнесу. Найчастіше роль держави для бізнесу позитивно характеризують у Житомирській, Кіровоградській, Київській, Одеській та Рівненській областях, де частки оцінок ролі держави як партнера для бізнесу склали від 25% та більше.

Водночас, найвищі частки підприємств, представники яких називають державу перешкодою або ворогом для бізнесу, зафіксовано у Вінницькій, Дніпропетровській, Сумській областях (більше 50%).

---

¹⁰ У цьому аналізі не розглядаються підприємства галузей сільського господарства, будівництва, торгівлі та послуг, а також підприємства, що ввійшли до категорії «Інші виробництва». Також не розглядаються підприємства галузі поліграфії через недостатню для проведення аналізу вибірку у цій галузі.

МЕТОДОЛОГІЯ ОПИТУВАННЯ

У цьому звіті представлено результати 29-го нового щомісячного опитування підприємств «Український бізнес в умовах війни». Дані було зібрано за допомогою поєднання декількох методів збору даних: телефонне інтерв'ю представників бізнесу із внесенням відповідей до онлайн-форми інтерв'юерами та, у невеликій кількості випадків, самостійне заповнення онлайн-форми представниками підприємств, які під час попереднього телефонного контакту висловили бажання самостійно внести дані до онлайн-форми. Усі відповіді – і заповнені респондентами самостійно, і надані інтерв'юерам телефоном – було зібрано в одній базі даних. Після завершення опитування експерти ІЕД провели контроль та очищення даних і проаналізували відповіді.

У цьому опитуванні, зокрема, ми продовжуємо вивчати показники ділового клімату та кон'юнктури, які досліджує ІЕД у щоквартальних опитуваннях промислових підприємств у рамках проекту «Ділова думка». Це, зокрема, показники, які в числовому вимірі показують зміни з місяця в місяць таких важливих для бізнесу показників, як обсяги виробництва та реалізації, обсяги експорту, запаси сировини та матеріалів, кількість нових замовлень та інших, а також очікування бізнесу щодо їх змін у наступні три та шість місяців.

Такі індекси обчислюють за єдиною методологією. Ми зараховуємо відповіді як +1, якщо підприємство відповідає, що показник збільшився, 0, якщо він не змінився, і -1, якщо він зменшився, а результат є балансом між позитивними та негативним відповідями. Наприклад, якщо зі ста респондентів двадцять вказали на зростання виробництва, п'ятдесят респондентів – на його скорочення, і тридцять зазначили, що все залишилося без змін, то відповідне значення індексу буде -0,30. Додатне (від'ємне) значення індексу означає, що частка підприємств, на яких зросло виробництво, є більшою (меншою) ніж кількість тих, на яких виробництво скоротилось. Для більш точного заміру на рівні мікроданих відбувається зважування кожної відповіді з урахуванням розміру підприємства за кількістю працівників.

За допомогою таких індексів можна відстежувати динаміку змін цих показників, порівнювати їх у часі та швидко оцінювати загальний напрямок змін умов для ведення бізнесу та ситуації на підприємствах.

Польовий етап опитування тривав із 16 до 30 вересня 2024 року.

ВИБІРКА

Усього у 29-й хвилі було опитано 473 підприємства. Вони розташовані у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Закарпатській, Запорізькій, Житомирській, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Хмельницькій, Черкаській, Чернівецькій, Чернігівській областях та в місті Києві. У кожному з цих регіонів було опитано від 4-х до 43-х підприємств¹¹.

Більшість вибірки склали промислові підприємства – 418 підприємств або 88% вибірки. Серед них переважають підприємства харчової, легкої промисловості та машинобудування. До сфери сільського господарства належать 10 опитаних підприємств (2,1% вибірки), до торгівлі – 25 (5,1% вибірки). Шістнадцять підприємств або 3,4% вибірки працюють у сфері послуг, і 5 підприємств (1,1%) належать до галузі будівництва.

Серед опитаних підприємств є підприємства різних розмірів, які визначаються за кількістю працівників. Із них мікропідприємств (до 10-ти працівників включно) – 64 або 14% вибірки, малих (від 11-ти до 50-ти працівників) – 140 або 30% вибірки, середніх (від 51-го до 250-ти працівників) – 163 або 35% вибірки, і великих (більше ніж 250 працівників) – 106 або 22% вибірки.

¹¹ В опитуванні зазначалась область, у якій знаходилося підприємство на час проведення опитування.

Додаток 1. Вибрані результати опитування в цифрах

Вибірка

Розмір підприємств

	Кількість	Частка вибірки
Мікро-	65	14%
Малі	140	30%
Середні	163	35%
Великі	106	23%
УСЬОГО	473	100%

Сектор/галузь промисловості

	Кількість	Частка вибірки
Сільське господарство	10	2,1%
Виробництво металу та металообробка	24	5,1%
Хімічна промисловість	19	4%
Машинобудування	34	7,2%
Деревообробна промисловість	18	3,8%
Виробництво будівельних матеріалів	18	3,8%
Харчова промисловість	120	25,4%
Легка промисловість	43	9,1%
Поліграфічна промисловість	7	1,5%
Інші виробництва	135	28,5%
Будівництво	5	1,1%
Торгівля	24	5,1%
Послуги	16	3,4%
УСЬОГО	473	100%

Показники діяльності підприємств та ділового середовища, за розміром, індекс змін (вересень 2024)

	Усі	Мікро	Малі	Середні	Великі
Виробництво	0,18	-0,16	0,01	0,15	0,35
Очікувані зміни виробництва	0,38	0,10	0,21	0,40	0,51
Продажі	0,17	-0,16	0,04	0,15	0,30
Очікувані зміни продажів	0,38	0,11	0,20	0,40	0,52
Експорт	0,13	-0,30	-0,18	0,13	0,26
Очікувані зміни експорту	0,34	0,05	0,03	0,40	0,44
Дебіторська заборгованість	-0,05	-0,11	-0,04	-0,11	0,02
Очікувані зміни дебіторської заборгованості	-0,13	-0,11	-0,23	-0,18	-0,04
Кредиторська заборгованість	-0,07	-0,24	-0,12	-0,07	-0,01
Очікувані зміни кредиторської заборгованості	-0,14	-0,19	-0,25	-0,18	-0,04
Податкова заборгованість	-0,12	-0,24	-0,16	-0,12	-0,08
Очікувані зміни податкової заборгованості	-0,14	-0,30	-0,22	-0,14	-0,06

	Усі	Мікро	Малі	Середні	Великі
Запаси сировини	0,13	0,03	-0,07	0,08	0,32
Очікувані зміни запасів сировини	0,25	0,18	0,03	0,21	0,46
Запаси готової продукції	-0,03	-0,06	-0,11	-0,09	0,08
Очікувані зміни запасів готової продукції	0,07	-0,16	0,00	0,05	0,14
Нові замовлення	0,12	-0,18	-0,01	0,12	0,23
Очікувані зміни нових замовлень	0,33	0,24	0,17	0,32	0,45
Ціни на сировину та матеріали	0,26	0,31	0,31	0,21	0,29
Ціни на сировину та матеріали, очікування	0,44	0,33	0,34	0,45	0,51
Ціни на готову продукцію (відпускні ціни)	0,22	0,26	0,23	0,19	0,25
Ціни на готову продукцію (відпускні ціни), очікування	0,42	0,27	0,31	0,45	0,48
Кількість працівників	-0,05	-0,13	-0,02	-0,05	-0,07
Очікувані зміни кількості працівників	0,03	0,02	-0,02	0,04	0,05
Кількість працівників у вимушених відпустках	0,01	-0,05	0,02	0,02	0,02
Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках	0,11	0,02	0,1	0,16	0,09
Кваліфіковані працівники	0,56	0,56	0,53	0,51	0,6
Некваліфіковані працівники	0,35	0,36	0,28	0,33	0,39
Оцінка фінансово-економічної ситуації	0,10	-0,22	0,01	0,07	0,23
Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації	0,31	0,12	0,14	0,24	0,53
Оцінка ділового середовища	0,07	-0,24	-0,06	0,05	0,22
Очікувані зміни ділового середовища	0,29	0,11	0,05	0,26	0,51
Чи плануєте Ви розширити діяльність свого підприємства протягом найближчих двох років?	0,14	0,21	0,13	0,15	0,13
Як Ви оцінюєте фінансово-економічне становище Вашого підприємства в поточному місяці порівняно з аналогічним періодом минулого 2023 року?	0,20	-0,2	0,01	0,17	0,43

Показники діяльності підприємств та ділового середовища, за галузю промисловості, індекс змін (вересень 2024)

	Усі	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Виробництво	0,18	0,08	0,21	0,00	-0,06
Очікувані зміни виробництва	0,38	0,17	0,22	0,30	0,50

	Усі	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Продажі	0,17	0,04	0,16	-0,03	0,00
Очікувані зміни продажів	0,38	0,17	0,22	0,27	0,50
Експорт	0,13	0	0,14	-0,18	0,00
Очікувані зміни експорту	0,34	0,08	0,00	0,11	0,50
Дебіторська заборгованість	-0,05	0	-0,20	0,00	0,13
Очікувані зміни дебіторської заборгованості	-0,13	-0,15	-0,31	-0,08	0,00
Кредиторська заборгованість	-0,07	-0,11	-0,13	-0,19	0,11
Очікувані зміни кредиторської заборгованості	-0,14	-0,11	-0,37	-0,08	0,00
Податкова заборгованість	-0,12	-0,1	-0,15	-0,12	0,00
Очікувані зміни податкової заборгованості	-0,14	-0,11	-0,29	-0,13	-0,11
Запаси сировини	0,13	-0,04	0,11	-0,03	-0,18
Очікувані зміни запасів сировини	0,25	0,17	0,05	0,07	0,29
Запаси готової продукції	-0,03	-0,08	-0,05	-0,06	-0,07
Очікувані зміни запасів готової продукції	0,07	0,09	-0,22	0,00	0,40
Нові замовлення	0,12	0,04	0,17	-0,03	0,06
Очікувані зміни нових замовлень	0,33	0,29	0,14	0,14	0,44
Ціни на сировину та матеріали	0,26	0,22	0,32	0,32	0,11
Ціни на сировину та матеріали, очікування	0,44	0,33	0,47	0,43	0,61
Ціни на готову продукцію (відпускні ціни)	0,22	0,17	0,26	0,24	0,11
Ціни на готову продукцію (відпускні ціни), очікування	0,42	0,29	0,33	0,36	0,50
Кількість працівників	-0,05	-0,12	0,05	-0,18	0,00
Очікувані зміни кількості працівників	0,03	-0,19	-0,11	-0,15	0,29
Кількість працівників у вимушених відпустках	0,01	0	0,13	0,10	0,00
Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках	0,11	0	0,07	-0,05	0,40
Кваліфіковані працівники	0,56	0,67	0,39	0,66	0,75
Некваліфіковані працівники	0,35	0,45	0,17	0,50	0,33
Оцінка фінансово-економічної ситуації	0,10	-0,13	0,11	-0,12	-0,06
Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації	0,31	0,14	-0,15	0,16	0,31
Оцінка ділового середовища	0,07	-0,14	0,06	-0,12	0,00
Очікувані зміни ділового середовища	0,29	0,05	-0,23	0,04	0,43

	Усі	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Чи плануєте Ви розширити діяльність свого підприємства протягом найближчих двох років?	0,14	0,11	0,20	0,05	0,18
Як Ви оцінюєте фінансово-економічне становище Вашого підприємства в поточному місяці порівняно з аналогічним періодом минулого 2023 року?	0,20	0,09	0,05	0,19	0,12

	Усі	Виробництво будматеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Виробництво	0,18	0,00	0,22	0,16	0,00
Очікувані зміни виробництва	0,38	-0,11	0,27	0,44	0,43
Продажі	0,17	-0,06	0,21	0,14	0,00
Очікувані зміни продажів	0,38	-0,11	0,26	0,46	0,43
Експорт	0,13	-0,29	0,19	0,05	-0,67
Очікувані зміни експорту	0,34	-0,37	0,30	0,35	-0,25
Дебіторська заборгованість	-0,05	-0,29	-0,06	0,08	0,17
Очікувані зміни дебіторської заборгованості	-0,13	-0,40	-0,18	-0,04	0,14
Кредиторська заборгованість	-0,07	-0,36	-0,01	-0,04	-0,17
Очікувані зміни кредиторської заборгованості	-0,14	-0,33	-0,21	-0,07	-0,14
Податкова заборгованість	-0,12	-0,27	-0,11	-0,09	0,00
Очікувані зміни податкової заборгованості	-0,14	-0,33	-0,19	-0,08	0,00
Запаси сировини	0,13	-0,06	0,18	0,05	0,00
Очікувані зміни запасів сировини	0,25	-0,17	0,22	0,28	-0,50
Запаси готової продукції	-0,03	-0,11	-0,11	-0,03	0,00
Очікувані зміни запасів готової продукції	0,07	-0,11	-0,03	0,05	0,00
Нові замовлення	0,12	-0,12	0,15	0,19	-0,14
Очікувані зміни нових замовлень	0,33	-0,11	0,25	0,45	0,00
Ціни на сировину та матеріали	0,26	0,18	0,28	0,41	0,57
Ціни на сировину та матеріали, очікування	0,44	0,11	0,48	0,50	0,33
Ціни на готову продукцію (відпускні ціни)	0,22	0,17	0,25	0,29	0,14
Ціни на готову продукцію (відпускні ціни), очікування	0,42	0,17	0,48	0,46	0,00
Кількість працівників	-0,05	-0,11	-0,05	-0,12	0,00

	Усі	Виробництво будматеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Очікувані зміни кількості працівників	0,03	-0,13	-0,08	0,10	0,00
Кількість працівників у вимушених відпустках	0,01	0,00	0,00	0,03	0,00
Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках	0,11	0,08	0,04	0,17	0,00
Кваліфіковані працівники	0,56	0,60	0,62	0,60	0,83
Некваліфіковані працівники	0,35	0,13	0,55	0,28	0,40
Оцінка фінансово-економічної ситуації	0,10	-0,29	0,14	0,10	-0,43
Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації	0,31	0,14	0,22	0,32	0,00
Оцінка ділового середовища	0,07	-0,06	0,10	0,02	-0,67
Очікувані зміни ділового середовища	0,29	0,00	0,19	0,31	-0,17
Чи плануєте Ви розширити діяльність свого підприємства протягом найближчих двох років?	0,14	0,00	0,14	0,30	0,60
Як Ви оцінюєте фінансово-економічне становище Вашого підприємства в поточному місяці порівняно з аналогічним періодом минулого 2023 року?	0,20	0,06	0,15	0,10	-0,29